SLÆGTSFORSKNING
OG
EJENDOMSHISTORIE

NOTESAMLING MMXII

ULRICH ALSTER KLUG

Indholdsfortegnelse

INDHOLDSFORTEGNELSE **2**

1. FORORD **4**

2. INDLEDNING **4**

3. HJÆLPEMIDLER TIL EJENDOMSHISTORIE **5**

1.1. TABELLER OVER EJENDOMSHISTORISKE KILDER 7
1.2. TABEL OVER EJENDOMSHISTORISKE KILDER 2 8
1.3. TABEL OVER EJENDOMSHISTORISKE KILDER 3 9

4. GODSERNE OG FÆSTEBØNDERNE **10**

1.1. STAVNSBÅNDET 1733-1788 10
1.4. GODSERNES UDSTRÆKNING 11
1.5. HARTKORNSSPECIFIKATIONERNE 1778FF. OG 1788FF. 12
1.6. MEN HVILKE TYPER JORDDROTTER FINDES DER? 12
1.7. TYPER AF FÆSTER 13
1.8. FÆSTEFORHOLDETS AFSKAFFELSE 13

5. SKIFTEPROTOKOLLER **14**

1.1. HVAD ER ET SKIFTE? 14
1.9. TYPER AF ARVINGER KAN VÆRE 14
1.10. ARVEKLASSERNE 14
1.11. SKIFTEPROTOKOLLERNE 14
1.12. SKIFTE-JURISDIKTIONEN OG SKIFTERETTERNE 14
1.13. SKIFTERETTENS FORPLIGTELSER 15
1.14. PROTOKOLLERNES HJEMSTEDER 16
1.15. SKIFTER OG EKSTRAKTER PÅ INTERNETTET 17
1.16. TABEL OVER SKIFTEJURISDIKTIONERNE 18

6. TINGLYSNINGSARKIVALIER **19**

1.1. UDVIKLING PÅ OMRÅDET 19
1.17. AFLEVERING OG ARKIV 19
1.18. AT FINDE EMBEDET 19
1.19. FREMGANGSMÅDE I PRAKSIS 20
1.20. TYPISK INDHOLD AF ET RETSBETJENTARKIVS TINGLYSNINGARKIVALIER 20
1.21. M-FILM PÅ RIGSARKIVET 20

7. DANSK ARKIVALIE INFORMATIONS SYSTEM - DAISY **21**

1.1. ONLINE REGISTRATUR 21
1.22. SØGEFELTERNE 21
1.23. DAISY - EKSEMPEL 21
1.24. MINE SIDER 23
1.25. EN ENHED AD GANGEN….? 23

8. BRANDFORSIKRINGSARKIVALIER **24**

1.1. BRANDFORSIKRING FOR SJÆLLAND SCANNES TIL AO 24
1.26. INDLEDNING 24
1.27. BRANDFORSIKRINGENS BEGYNDELSE 1728, 1761 OG 1799 24
1.28. LOKALT MATERIALE 24
1.29. KØBSTÆDERNE 25
1.30. LANDSOGNENE 25
1.31. BRUGEN AF MATERIALET 25
1.32. I TILFÆLDE AF BRAND 25
1.33. EKSEMPEL FRA HORSENS BYS BRANDDIREKTORAT 26

9. ÆGTESKABSKÆDER **27**

1.1. ÆGTESKABSKÆDE - EKSEMPEL FRA DALSGAARD 28

10. ET HUS I SVENDBORG, KYSEBORGSTRÆDE NR. 3. ..... **29**

1.1. UDGANGSPUNKT: FOLKETÆLLINGERNE 29
1.34. BRANDFORSIKRINGSPROTKOLLEN 30
1.35. BRANDTAXATIONSPROTOKOLLEN 31

1.36. REALREGISTERET 32
1.37. SKØDE- OG PANTEBOGEN 33
1.38. DET NÆSTE REALREGISTER 34

11. MATRIKELKORTENE PÅ INTERNETTET 36

1.1. STADEN KØBENHAVNS MATRIKELKORT 36
1.39. HVAD ER ET MATRIKELNUMMER? 36
1.40. HVORNÅR BLEV DER MATRIKULERET? 36
1.41. HVILKE MATRIKELKORT FINDES PÅ NETTET? 36
1.42. START PÅ FORSIDEN 37
1.43. FIND ET MATRIKELKORT 37
1.44. SELVE MATRIKELKORTET 38
1.45. HVIS DU ER LÆNGE OM DET 39
1.46. GEM EN KOPI AF KORTET 39
1.47. SNAGIT 40

1. Forord

I dette kompendium har jeg samlet nogle noter til kurset.

Udover noter om selve de ejendomshistoriske kilder, finder du også nogle hjælpenoter bl.a. om DAISY, Statens Arkivers onlineregistratur, idet alle kilder registreret heri skal bestilles via DAISY.

Du kan have glæde af at kigge på min hjemmeside:

www.dannebrog.biz,

Særligt vil du sikkert have fornøjelse af siden med oversigten over tillægsnoter til den grundlæggende notesæt, Slægtsforskning fra A til Z; oversigten finder du på:

www.dannebrog.biz/noteoversigt.html.

God fornøjelse

Ulrich

dannebrog@dk-yeoman.dk

2. Indledning

Ejendomshistorie er et komplekst felt for den, der vil beskæftige sig med det. Dette skyldes først og fremmest, at kilderne findes i mange forskellige arkivfonde og desuden også på forskellige arkiver.

Desuden skal kilderne benyttes i forskellig rækkefølge fra gang til gang, alt efter hvilke oplysninger, man har i udgangspunktet, samt afhængig af hvilken periode, man tager udgangspunkt i.

Det kan være et puslearbejde at få samlet en komplet række af ejere eller fæstere gennem flere hundrede år for en ejendom, og arbejdet skal i praksis foretages ret systematisk, fordi registreringen af ejendommene som regel er foretaget efter hver tids fæster eller ejer og ikke er hægtet op på matrikelnummer, idet disse først blev udbredt i begyndelsen af 1800-tallet, efterhånden som man fik opmålt og matrikuleret landet i perioden 1803-1824.

Endelig har man i en del henseender behandlet fæsteejendomme og selvejerejendomme forskelligt ved især tinglysning, så realregistre og skøde- og pantebøger ofte er uanvendelige for fæsteejendomme indtil fæstet ophører senest 1922 som konsekvens af lensafløsningsloven af 1919.

Disse forhold bør dog ikke afholde slægtsforskeren fra at ville undersøge sine slægtninges ejendomme. Der findes smutveje, idet man kan holde øje med, hvilke kilder som det bedst kan betale sig at bruge som de første, og det hjælper meget.

Endelig er ejendomshistorie også et felt, hvor lokalhistorikeren trækker på slægtsforskningen som historisk disciplin, da mange ejendomme, især dem der var i fæste, gik via enken til den nye fæster, som så ægtede enken. Når hun så døde, giftede manden sig igen, når han så døde, bragte denne enke ejendommen til den næste fæster osv. Sådan kan det være gået siden så langt tilbage, at det er begyndt før arkivalierne begynder.

Først finder du

- et par tabeller over ejendomshistoriske kilder, dernæst
- en note om skifter, så
- en note om DAISY, og til sidst
- nogle eksempler på anvendelsen af de ejendomshistoriske kilder, hvorved forskellige indgange til kilderne belyses, bl.a.
    - Eksempel på en ægteskabskæde,

Jeg tror, dette er den nemmeste måde at gøre det på.

3. Hjælpemidler til ejendomshistorie

Postadressebogen

der for sognet oplyser om rette herredsting, der er relevant. Som regel delte flere herreder samme foged og dermed kontor, f.eks. Refs-Vindinge Hrd. I disse tilfælde søges under det første herredsnavn i fogedens områder i fortegnelserne på RA eller LA.

Danmarks Administrative Inddeling

Kort- og tabel-værk, der viser de administrative inddelinger og ændringerne i disse 1660-1971.

Trap: Danmark

Dette store, topografiske værk beskriver amt, herred og sogn hele Danmark, incl. Færøerne og Grønland. Nyeste udgave er fra ca. 1970. For hvert sogn / købstad oplyses om stednavne og alle menneskeskabte ting, f.eks. gårde og grave, kirker og godser.

Danske Slotte og Herregårde

Oplyser egnsvis om de nuværende godsers historie. Dette værks værdi i forhold til emnet ligger i beskrivelsen dels af godsejerne og deres indbyrdes slægtsforhold, af godsets bygninger og dels i angivelsen af fælles ejerskab for flere godser. Man får desværre kun godsets jordtilliggende af fæstegårde løseligt nævnt.

Lademanns Rejseleksikon

Beskriver alfabetisk turist og kulturmål i Danmark, herunder de fleste landsbykirker og mange slotte og herregårde. Af Bernhard Lindner.

Danmark på Kryds og tværs

af Bernhard Lindner,

Slotte og Herregårde i Danmark

af Jytte Ortmann,

Geodætisk Instituts Kort (KMSes kort)

1:100.000 og 1:200.000.

Ejerlavsfortegnelse (RA og KMSA)

Udarbejdet 1959 af KMS og er en liste over ejerlavene. På et kort ses let, hvilke navne, der er mulige for områdets ejerlav, og på KMSA kan man så bestille relevant materiale for det pågældende ejerlav.

Amternes årbøger

Udgivet af de gamle amters historiske selskaber.

De danske gårdhistoriske samlinger

Der findes i alt 6 gårdsamlinger, bl.a. la Cours fra beg, af dette århundrede. Den nyste gårdsamling er fra 1980'erne. Inddelingen er stort set som i Traps Danmark, men for hver gård, der blev optaget, oplyses om nuværende og tidligere ejere. Desuden om hvilket gods gården købtes fri fra, samt driften, f.eks. kreaturhold og jordens bonitet, udstrækning og anvendelse. Endelig en beskrivelse af bygningernes alder og art. - Man skal erindre, at ikke alle gårde er medtaget i alle udgaver. Jeg mener det sandsynligt, at ejerne skulle betale for optagelse, hvorfor det er naturligt, at ikke alle er med.

Nygaards gårdhistoriske samlinger

Kartotekskasser, men omfatter kun Nørrejyske landsdele, og ordnet efter gårdens navn. Findes på sitet: ***www.nygaardssedler.dk***.

Nygaards Jydsk Personalia

206 foliokasser med tusinder af kort om personer, der har levet i Jylland. Ordnet alfabetisk, findes på sitet: ***www.nyegaardssedler.dk***.

Nørlits – Oversigt over de Sjællandske og Mønske Godsers Skifteprotokoller ved LAK

Kendes landsbyens eller sognets navn, men søger man oplysning, om hvilket gods er person var fæster under, kan man forsøge sig med Nørlits. Hans lille bog er en henvisningstabel fra sogn til gods. - Forrest findes en liste over samtlige godser på Sjælland og Møn, hvorfra der er bevaret skifteprotokoller (i perioden 1683-1851), samt en liste over de bevarede protokoller, der forefindes på Landsarkivet for Sj. Hvert gods har et nummer, dets skifteprotokoller har bogstaver. - Dernæst følger en sognefortegnelse. Sognene står alfabetisk, og for hvert sogn er angivet hvilke stednavne, der optræder i en eller flere af godsernes skifteprotokoller. Det er angivet ved nummer og bogstav angivelse, hvilket gods og hvilken protokol, som indeholder oplysning om skifter fra stedet i sognet i den periode, der også er angivet ved stedets navn.

Arkivhåndbog for Nørrejylland

Er indrettet nogenlunde som Nørlits, dog omfatter denne bog kun Nørrejylland (uden Sønderjylland), og for hvert gods er det angivet hvilke kilder der er bevaret for det pågældende gods, samt hvilken periode, protokollen omfatter. - Man kan let gå fra Arkivhåndbogen til registraturen over Nørrejyske Godsarkiver.

LAOs område

Anne Riising: Oversigt over de Fynske Godsers Skifteprotokoller ved LAO (trykt bog).

Et stedregister findes også på Internettet, se min linksside.

LAAs område

Folioregistratur nr. 200 på RA: De Slesvigske Folketællinger, Forefindes i publikumsmagasinet på RA.

1.1. Tabeller over ejendomshistoriske kilder

Arkiv:	Arkivfond / Registratur:	Område:	Arkivalie:	Periode:
Respektive Landsarkiv:	Godsarkiverne:	Landet:	Fæsteprotokoller *)	før ca. 1850
			Jordebøger	spredte år før ca. 1900
			Skifteprotokollerne *)	indtil 1817/1850
	Amtsstuearkiverne:	Landet:	Kopi af Matriklerne	1664 og 1688 1844
		Købstæderne:	Købstædernes Brandtaksationsprotokoller	fra 1682
	Stiftsamts- og Amtsarkiverne:	Landet:	Brandtaksationsprotokollerne	1761- ca. 1800
			Indsendte jordebøger og hartkornsspecifikationer	div. år.
			Forsikrede landejendomme i	1700-tallet
	Do, landvæsens-kommissionen	Landet:	Udskiftningssager/forretninger	omk. 1800
	Rådstuearkiverne:	Købstæderne	Købstædernes Brandforsikring	fra 1761
	Retsbetjentenes Arkiver:	Herredsfogedernes, Byfogedernes og Kbhvn.s Magistrats	Skøde og Pantebøger *) **)	indtil 1919
			Realregistrene **)	fra ca. 1860-1919
	Det Stedlige Dommerembedes Arkiv:	Eget embedes område	Realregistre og Skøde- og Pantebøger:	ca. 1845-1929
			Tingbogen med tilhørende kopier af tinglyste dokumenter som bilag	1929-ca. 1968
LAK	København Brandforsikring	Kbhvn.	Vurderingsforretninger og policeprotokoller	fra 1731
	Landbygningernes Brandforsikring	Landet og Kbhvn.s Forstæder	Brandforsikringsprotokoller Brandtaxationsprotokoller	fra 1792
Rigsarkivet	Rentekammeret	Landet	Indsendte Jordebøger til Matriklen 1662	1660-1661
			Matriklerne og materiale hertil: Markbøger og Modelbøger	1662, 1664 og 1688
			Indsendte Hoverireglementer	1770 og 1773
			Hartkornsspecifikationerne ***)	1778ff og 1789ff
	sst, Skatteregulerings-kommissionen. VA II p. 110-11, p. 126-27 og 145 *****)	Landet	Klager og Sager	1802ff.
		Kbhvn. og Købstæderne	Grundtakster fra enkelte byer	1682 og 1790'erne
Kort- og Matrikel-Styrelsens Arkiv:	Landmålingsarkivet	Antvorskov og Vordingborg Rytterdistrikter	Den Særlige Landmåling	1768-1772
		Landet	Protokolværket 'Landmålingsmatriklen' trykt 1935	Før 1810
			Matriklen af 1844 (Ejerlavskort og Sogneprotokoller)	1803-1844
			- med senere kort og tilhørende protokoller	1844ff
			- og derudfra minoerede kort	1850'erne
		Købstæderne	forarbejder til matrikuleringen af købstæderne	indtil ca. 1810
			matrikuleringen af 1868 og senere kort og sager	1868ff
Det Stedlige Dommerembede		Eget embedes område	Tingbogen med tilhørende skødegenparter	1929ff

*) Disse kilder kan også ses på film på RA. **) Fra 1919 søges under det stedlige dommerembede. ***) I den ældste er gårdene delt efter gods, i den yngste efter Amt, Herred og Sogn. ****) VA= Vejledende Arkivregistratur (trykte værk om RAs materiale....).

1.2. Tabel over ejendomshistoriske kilder 2

Kilde:	Realregisteret:	Skøde- og Pantebogen:	Tingbogen m. tilhørende Sager:	Hartkornsspecifi-kationerne 1778ff.	Hartkornsspecifi-kationerne 1789ff.
Hvilke oplysninger haves:	Sogn, Ejerlav (og M.nr).	Herred og Tidspunkt for tinglysningen.	Adresse / Ejerlav og M.nr.	Fæster / Ejer 1778ff. + Gods	Fæster / Ejer 1789ff.
Arkiv:	Landsarkivet (film -1900 på RA)	Landsarkivet (film -1900 på RA)	1929-1969: Landsarkivet, 1969 ff. Dommerkontoret-	Rigsarkivet, Rentekammeret, sager udenfor kontorordningen.	Rigsarkivet, Rentekammeret, sager udenfor kontorordningen.
Ordning (arkivenheden er understreget):	Retsbetjent-embedet, Sogn, Ejerlav, M.nr.	Herred, Kronologisk efter tinglysningsdato.	Dommerkontoret, Ejerlav, M.nr.	Indenfor hvert Amt ordnet efter Gods, så landsby.	Indenfor hvert Amt ordnet efter Sogn og Landsby.
Indhold / opnåelige oplysninger:	Opl. om dato for tinglysning, og dokumentets art. - Opl. om ejere som henvisninger til Skøde- og Pante-bogen.	Afskrift af hele det tinglyste dokument.	Tingbogen: Opl. om tinglyste dok. - Sager = kopi af dokument-erne.	Oplyser for hvert gods gårdene under dette, samt gårdenes Hartkorn og brugere.	Oplyser for hver gård: Dens Ejer og Bruger Hartkorn, og om jorden er udlagt til Land- eller Sø-lægder.
Periode:	1844-1929	ca. 1790-1929	1929 ff.	1778ff.	1789ff.
Beskrivelse i:	Ord og tal.	Ord.	Ord og tal.	Ord og tal i kolonner.	Ord og tal i kolonner.
Anmærk-ninger:	Dvs. ordnet efter Birkedommer / Herredsfoged-embede.	Dvs. ordnet efter Birkedommer / Herredsfoged-embede.	På tinglæsnings-arkivalier er der ingen tilgængelig-hedsfrist.	Selvejere, præstegårde m.v. står for sig i hvert amts bind.	

1.3. Tabel over ejendomshistoriske kilder 3

Kilde:	Sogneprotokollen 1803-1844:	Hartkorns-specifikationerne 1842:	Matrikelkortet:	Sognekortene:	Sogne- eller Herredsprotokoller m. tilh. sager:
Hvilke oplysninger haves:	Ejer mellem 1803-1844-	Ejer ved opmålingen 1803-1824 eller i 1844:	Ejer før 1857 eller M.nr. fra 1844 + Ejerlav.	Mn.r. + Sogn.	Sogn (Herred) + M.nr. +ændringsdato.
Arkiv:	Kort- og Matrikel-Styrelsens Arkiv (KMSA)	KMSA	KMSA	KMSA	KMSA (før 1903 dog Rigsarkivet)
Ordning (arkivenheden er understreget):	Sognevis, M.nr.	Ejerlavsvis	Ejerlavsvis	Sognevis	Herreds eller sognevis, kronologisk for hvert ejerlav.
Indhold / opnåelige oplysninger:	Beskr. af Areal og omregning til Tdr. Htk.	Liste over M.nr.e og deres ejere / brugere ved opmålingen 1803ff. og 1844, samt gårdenes hartkorn.	Fysisk udstrækning, samt indtil 1857 sporatisk ejers navn, samt indtil ca. 1857 nogen topografi.	Fysisk udstrækning samt nogen topografi (skov, hede m.v.).	Beskriver i prot. ændringerne ved henv. til sagerne, der oplyser om ændringen, dvs. gl. og nye M.nr. og udstrækning.
Periode:	1803-1844.	1842-1844.	1804 ff.	Omk. 1824.	1857 ff.
Beskrivelse i:	Ord og tal.	Ord og tal, som liste.	Som kort.	Som Kort.	Ord og tal med tilhørende detailkort for de implicerede lodder.
Anmærkninger:	Oplyser ejer og Bruger for op-målingstidspunk-tet, samt for 1844.		Seneste kort er fra 1824, enkelte kort fra ca. 1770.		

4. Godserne og fæstebønderne

En jorddrot er en godsejer, hovedgårdsejer (omkring 1750-1800 kaldet for en proprietær) eller en besidder af et erigeret gods.

Et erigeret gods er et eller flere godser, som ved kongelig bevilling – et såkaldt erektionspatent - var givet skattefrihed og en særlig arvegang, så godset kunne gå udelt fra generation til generation uden hensyn til de almindelige arveregler. Man kan sige, at der blev oprettet en slags familiefond. Det erigerede gods havde også skattefrihed af hovedgårdstaksten, dvs. det hartkorn, som lå direkte under godset, mens fæstegårdene stadig var skattepligtige. De erigerede godser kunne være len, dvs. baronier eller grevskaber, stamhuse eller fideikommiser (udtales uden s).

Det siger sig selv, at fæstebønderne og jorddrotterne altid må have stået i et indbyrdes afhængighedsforhold; hvis det gik fæsterne dårligt, så gik det også godset dårligt, gik det godset godt, så kunne det også gå fæsterne godt.

Man ser fra gammel tid, at de unge bondekarle og bondepiger kunne flytte ret langt. Dette var nødvendigt, når befolkningen faldt drastisk i visse egne som følge af epidemier eller krig.

Fra 1500-tallet og frem vinder storgodserne indpas. Med et storgods forstås her flere hovedgårde ejet af samme ejer, så hans fæstebønder er fæstere under forskellige hovedgårde, selvom godsejeren er den samme.

Fra 1660 kunne godset erigeres, hvorved som regel flere hovedgårde blev sammenlagt til én enhed, enten et grevskab, baroni, stamhus eller fideikommis. Nu var fæsterne ikke længere fæster under en bestemt hovedgård, men under godset. Godsejeren bliver for resten som følge af erektionen godsbesidder og ejer ikke længere godset, idet ideen med erektionen – foruden skattefriheden af godsets hovedgårdstakst – var at holde godset samlet ved posessors død, så godset – og indkomsterne deraf – ikke formindskedes. Det var vel netop det, at godserne voksede i størrelse, og det, at nogle slægter havde hele godskomplekser, dvs. flere sideløbende ejede og måske også drevne godser, der muliggjorde stavnsbåndet.

1.1. Stavnsbåndet 1733-1788

På Sjælland havde der allerede under Chritian d. IV eksisteret et vornedskab, som var en slags stavnsbånd for fæsterne. I 1733 bestemtes det ved lov, at ingen søn af en fæstebonde måtte fraflytte godsets område fra han fyldte 14 til han fyldte 37. Dette indførtes for at holde bondesønnerne ved godserne og tvinge dem til at tage et fæste, hvis et sådant var ledigt. I 1700-tallet oplevede dansk landbrug særdeles hårde tider med misvækst, kvægpest, og følgerne af Store Nordiske Krig, der sluttede 1721, har sikkert også gjort det at blive fæstebonde mindre attraktivt. Man kan jo så mene, at de skrappere og hårdere godsbesiddere og godsejere så bare kunne tilbyde fæsterne bedre vilkår, altså indgå i fri konkurrere med de andre jorddrotter, men i en tid, hvor liberalisme og fri konkurrence endnu var ukendte begreber, og hvor samfundet jo var, som det var, fordi det var indrettet sådan af Gud, var noget sådant en umulighed, i hvert fald når man overvejer borgernes og bøndernes livsvilkår.

Stavnsbåndet gjaldt for den mandlige del af befolkningen, mens fruentimmerne ikke var omfattet af stavnsbåndet. I praksis ville jo en pige, der blev gift med en fæster leve under stavnsbåndets vilkår, så længe hun var gift – og så længe hun havde sønner i den stavnsbundne alder. Sidenhen blev det værre, fordi stavnsbåndet begyndte ved fødslen, så hvis en moder fraflyttede godsets område, ja, så blev det uden hendes sønner.

En konsekvens heraf var naturligvis, at pigerne flyttede for at gifte sig. Ægteskabslovgivningen som fastlagt ved Danske Lov af 1683 satte store begrænsninger for valg af ægtefæller; ægteskab med beslægtede og besvogrede og med stedfamilie var strengt forbudt – og undtagelse krævede hver gang kongelige tilladelse. Markeder og fester var et vigtigt led i de unges sociale liv, og det har vel ofte været her, de lærte deres tilkommende at kende, hvis ikke ægteskabet var arrangeret

fra den tidlige barndom, eller de unge kom ud at tjene udensogns. Det er nu min overbevisning, at betydningen af arrangerede ægteskaber er ret så overdrevet, og mængden af ægteskaber arrangeret mellem familierne allerede i brudefolkenes barndom har sikkert været mere almindelig, efter gårdene overgik til selveje, end i fæstetiden, idet selvejerne kunne planlægge med langt større sikkerhed, fordi de jo ejede gårdene og derfor kunne regne med at kunne overlade dem til næste generation, mens de almindelige fæstere aldrig vidste, hvem der overtog fæstet, hvis manden på gården eller i huset døde.

Hvis en bondekarl ville flytte, krævede det et af hans jorddrot udstedt friheds- og rejsepas, som løste ham fra militærtjeneste og som gav ham tilladelse til at flytte (eller rejse) ud af godsets område. Jeg tror nok, at de små hovedgårdes ejere ikke skulle give rejsepas, men at det da var amtmanden, som gjorde det.

Nu skulle man jo så tro, at alle bondekarlene blev i det sogn, hvor de var født, men dette er langt fra tilfældet. Stavnsbåndet fastsatte jo, at han ikke måtte forlade godsets område uden jorddrottens tilladelse, og nu bliver godsets udstrækning af afgørende betydning for bondekarlens valgmuligheder.

Han kunne ikke uden sin patrons samtykke få en anden patron, men han kunne jo flytte indenfor godsets område.

1.4. Godsernes udstrækning

Nogle hovedgårde bestod af én eller to landsbyers jord, hvoraf en gård med dobbelt jordtilliggende var hovedgården, mens de resterende gårde var fæstegårde under hovedgården. Andre godser, navnlig de erigerede godser, bestod af jord i mange sognes landsbyer. Ikke nødvendigvis al jorden i samme landsby eller sogn, men samlet set har i hvert fald de erigerede godser oprindeligt bestået af så meget jord, at godset kunne erigeres.

Til et grevskab krævedes 2.500 tdr. Htk., til et baroni 1.000 tdr. Htk. og til et stamhus 400 Tdr. Htk. Der blev dog ved udstedelse af erektionspatenter dispenseret fra disse regler.

En komplet sædegård var på 200 tdr. Htk. upriviligeret jord. En sædegård er det, jeg her kalder for en hovedgård, altså selve godset.

Det vil kort sagt sige, at en bondekarl kunne flytte – eller blive flyttet – indenfor et stor område og dermed langt i antal mil, hvis godset strakte sig langt, og det stadig uden at skulle have rejsepas fra jorddrotten. Men hvis flere jorddrotter havde jord i samme landsby, så kunne han ikke flytte til de nabogårde i landsbyen eller i sognet, som hørte under andre jorddrotter, end den han selv var født under.

Forholdene kan være endog overordentlig komplicerede, f.eks. har 12 forskellige godser haft jord i Torslev sogn i Hjørring Amt. Til trods for dette forhold, lykkedes det nu alligevel alle mine der i sognet kendte forfædre at blive gift, og det var jo også f.eks. muligt for to jorddrotter at bytte bondekarle, hvilket sandsynligvis har fundet sted, idet man også efter, Statens overtog udskrivningspligten i 1789, finder denne praksis håndhævet, nemlig at to amter bytter værnepligtige.

Det er kort sagt væsentligt for slægtsforskeren at undersøge godsets udstrækning og at regne med godset som den enhed, han må tage i betragtning, når en mandlig anes fødested skal klarlægges.

Hertil kommer, at hvis jorddrotten var ejer eller besidder af flere godser, så er godsets område i henseende til nærværende problemområde at betragte som alle godser med fælles ejer eller besidder.

Det virker måske afskrækkende, men der er god hjælp at hente ved hjælp af nogle få og gode opslagsværker og kilder, som jeg vil omtale i det følgende.

Danske Herregårde på Internettet

Et nyt site om danske slotte og herregårde. Med tiden vil der muligvis tilkomme nyttige oplysninger på sitet.

Skifter efter godsejere og godsbesiddere

Når der foretoges dødsboskifte efter en godsejer eller godsbesidder, så kan der som bilag til skiftet ofte findes jordebøger over godsets eller godsernes jordtilliggender. Disse skifter findes indtil 1793 i amtsarkiverne. Fra 1793 findes de hhv. i amtsarkiverne (eksekutorboer) og retsbetjentarkiverne (almindeligt offentligt skifte), idet man dog må forvente, at der vil være skrevet testamente (jævnfør noten om Kongelige Bevillinger fra Danske Kancelli indtil 1848)).

Godsernes køb og salg af jord

Indtil 1805 var landstingene godsbesiddernes og jorddrotternes værneting, hvorfor de var berettigede til at lade alle salg af jordegods tinglyse ved landstinget. Det samme gælder pantebreve i godsbesiddernes og jorddrotternes jord. Som del af skødet eller pantebrevet eller som bilag her til blev der ofte tinglyst en jordbog over det solgte eller pantsatte, evt. endda med fæsternes navne, så det er her, du kan følge, hvordan de enkelte gårde skifter tilhørsforhold mellem forskellige godser.

Til landstingenes skøde- og pantebøger findes stednavneregistre, men disse omfatter sikkert kun skøder og sikkert kun navnegivne gårde, dvs. at der let kan stå tre gårde i NN landsby, selvom hver gård havde et navn, der blev anvendt i sognets kirkebog. Stednavneregisteret omfatter ofte også kun de solgte ejendomme og ikke de pantsatte.

Hovedgårdsregisteret er et særskilt register, faktisk nærmest et realregister for det samlede gods, hvor af alle skøder og pantebreve vil forekomme. Så det er her, man kan se, hvornår de enkelte huse, gårde og landsbyer blev købt til eller solgt fra godset – eller pantsat. Da indgangen er godset, skal man følgelig helst vide hvilket gods, der på et givet tidspunkt har ejet den pågældende jord.

1.5. Hartkornsspecifikationerne 1778ff. og 1788ff.

Netop til at få overblik over mængden af fæstegods i forhold til selvejendomme og til klarlæggelse af godsernes størrelse og jordenes placering blev der efter ordrer fra Rentekammeret fra godser og amter indsendt en slags jordebøger i 1770'erne og 1780'erne. Desværre er dette materiale ikke fuldt bevaret, men det meste findes endnu, og for resten vil jeg ikke regne det for sandsynligt, at der i specifikationerne fra 1778ff. findes oplysninger om krongodset.

Specifikationerne fra 1778ff. er sorteret først efter stiftamt, dernæst efter jorddrot eller gods. For hvert gods findes gårde og huse sorteret efter herred og sogn og landsby, og for hver gård og hvert hus oplyses hartkorn for såvel mark som eng, og skov.

Specifikationerne fra 1788ff. er sorteret først efter amt og dernæst efter herred og sogn. For hver gård oplyses både fæster og ejer samt hartkornet, både mark, eng og skovskyld.

Søgningen i Daisy: AK: Rentekammeret, AKS: Hartkornsspecifikation, ÅR: 1778, hhv. 1788.

NB. der findes særlige hartkornsspecifikationer for rytterdistrikterne og visse amter fra andre år, end de her omtalte, så det kan godt betale sig at lede i arkivfonden.

1.6. Men hvilke typer jorddrotter findes der?

Jorddrot:	Arkivfond og arkiv:
Kronen, krongods	Amtsarkiverne (LA) og Rentekammerets arkiv (RA)
Rytterdistrikterne	Amtsarkiverne (LA) og Rentekammerets arkiv (RA)
Hospitaler	Godsarkiver på LA

Gejstligt ejede fæstegårde (mensalgods f.eks.)	Godsarkiver og Pastoratsarkiver, Provstearkiver og Bispearkiver, alle på LA.
Private godser, herunder smågodser	Godsarkiverne ved LA.
Universitets gods	Fæsteprotokoller og skifteprotokoller findes ved LAK, resten af godsarkivet ved RA.
Latinskolernes godsarkiver	ved LA
Sct. Hans Hospitals gods	Skifteprotokoller ved LAK, resten af godsarkivet ved SAK (www.starbas.dk)

Ved smågods forstås her de tilfælde, hvor en almindelig gård ejer nogle huse eller andre gårde, som så bortfæstes.

1.7. Typer af fæster

Man mener, at det var som følge af de store pestepidemier og den deraf følgende stigning i lønudgifterne, som allerede i 1300-tallet tvang de almindelige gårdmænd til at låne penge af byens væbner eller ridder; han havde nemlig i form af krigsbytte eller statslige embeder en indtægt i pengeform. Eftersom lånerne ikke kunne afdrage eller indfri deres lån, gjorde panthaver udlæg i ejendommene, som fra da af blev fæstegårde under adelsmandens egen gård, som fra da af kaldtes en hovedgård.

Oprindeligt var fæstet kun for den pågældende fæstebondes livstid. Når han døde, havde enken ikke nogen ret til at forblive på gården uden ved jorddrottens nåde. I 1700-tallet indså man det uhensigtsmæssige i, at fæsteren vidste, at de eventuelle forbedringer og den ekstra flid, han lagde i gården ikke kom hans familie til gode på længere sigt, idet en eventuel rigdom blev udmøntet i flottere levevis og bedre indbo hellere end i forbedring af gården f.eks. i form af flere eller bedre bygninger eller gærder eller afvanding.

Derfor indførtes sidst i 1700-tallet det såkaldte ***arvefæste***, som gik ud på, at fæsteren havde fæstet gården for tid og evighed, så fæstet havde en egen værdi, man kan sige, at det blev negotiabelt. Gården – eller rettere brugsretten til gården – kunne sælges, dog skulle jorddrotten godkende køberen, og fæstet kunne stadig fortabes ved arvefæsteskødets misligholdelse.

Fra 1810 skulle nye fæstekontrakter tinglyses, men det skete ikke altid. Navnlig kan birket have udeladt afskrift i skøde- og pantebøger, da godset jo allerede førte en fæsteprotokol. Evt. kan man søge i retsbetjentens Justitsprotokol, hvori ofte alle forretninger er indført, så den fungerer som en art kronologisk ført journal (uden register).

1.8. Fæsteforholdets afskaffelse

Allerede omkring 1750 sælges de første fæstegårde fra fra godser, men helt indtil lensafløsningsloven af 1919 fandtes der mange fæstegårde. Ved lensafløsningsloven forbydes fæsteforhold, og alle gårde overgår til selveje eller almindelig forpagtning.

5. Skifteprotokoller

1.1. Hvad er et skifte?

Når en person dør skal hans eller hendes ejendele deles mellem hans/hendes arvinger. Sådan en deling af afdødes dødsbo kaldes for et skifte (personens ejendele skifter ejer). Den afdøde kaldes for arvelader, mens de personer, der skal arve kaldes for arvinger.

1.9. Typer af arvinger kan være

Livsarvinger:

Afdødes efterslægt i lige linie, dvs. børn, børnebørn og oldebørn osv.

Andre arvinger (= udarvinger):

Enten afdødes ægtefælle, hans forældre, bedsteforældre eller andre slægtninge. Tidligere gik man om nødvendigt helt ud til efterkommerne af afdødes tip-oldeforældre.

Arvinger i følge afdødes testamente.

Hvis der ingen arvinger er:

Kongen / staten.

1.10. Arveklasserne

Arvingerne deles i grupper, hvor eksisterende arvinger i en lavere gruppe altid udelukker arvingerne i højere grupper. Klasserne er set i forhold til afdøde:

1) Ægtefælle og livsarvinger.

2) Forældrene og deres afkom.

3) Bedsteforældrene og deres afkom.

4) Oldeforældrene og deres afkom.

5) Tipoldeforældrene og deres afkom.

Arvinger, der ikke optræder i klasse 1, kaldes for udarvinger.

1.11. Skifteprotokollerne

Skifterne blev oprindeligt nedskrevet i såkaldte skiftebreve, der udleveredes til arvingerne. Først i 1500 og 1600-tallet blev egentlige skifteprotokoller indført. Oprindeligt indførtes kun skifter, hvor nogle af arvingerne var umyndige.

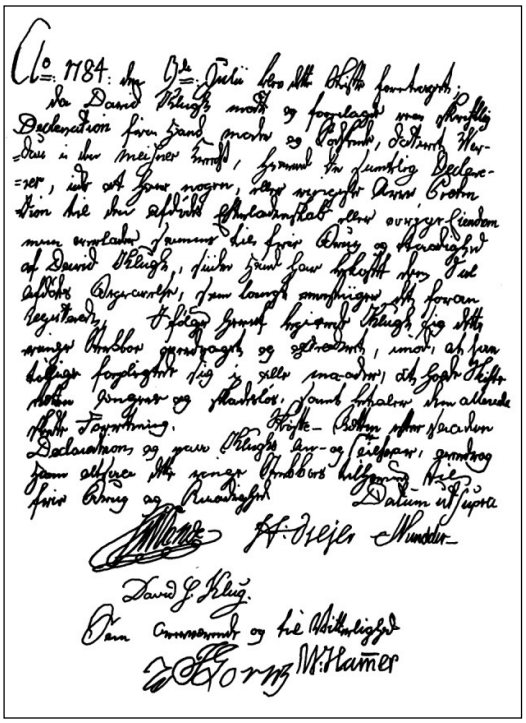

Sidste side af skiftet efter Chr. Benjamin Klug.

Han var ugift garversvend og døde 1781 i Odense. Han boede hos sin broder, der fik boet overdraget. - Odense Byfogeds Skifteprotokol, LAO.

1.12. Skifte-jurisdiktionen og Skifteretterne

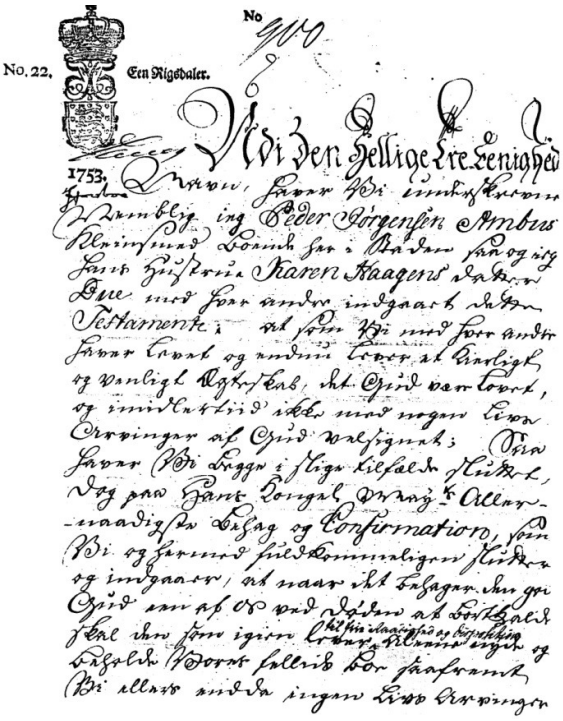

Første side af testamente for klejnsmed Peder Jørgensen Ambus og hustru Karen Haagens

Daatter Due, 1771. De boede i Nyhavn 1. Findes under Sjællandske Registre og Tegnelser, 1771, Danske Kancelli på Rigsarkivet.

Pligten til at forestå et skifte påhvilede afdødes foresatte eller ejeren af den jord, hvorpå afdøde boede. Denne pligt/ret kaldes for skiftejurisdiktionen. Det er således nødvendigt at vide, hvilken skifteret et givet skifte vil henhøre under, hvis man ikke skal gennemlede alle de mulige skifteretter. Som hjælp til afgørelsen af, hvilken skifteret, det vil være relevant at søge hos i første omgang, kan vedlagte skema benyttes, idet man stedse har sig personens erhverv og boligtype for øje (var han selvejer eller fæster). Derudover henvises til A. Fabritiuses 'Håndbog i slægtsforskning' p. 194-203.

1.13. Skifterettens forpligtelser

I følge Chr. V's Danske Lov af 1683 pålagdes det alle skiftejurisdiktioner at føre skifteprotokoller, dvs. afskrive skiftebreve i en protokol, så uvildig og retsgyldig opbevaring af stedfundne skifter fandt sted. Da der desværre ikke samtidigt hermed indførtes afleveringspligt for skifteprotokollerne, er mange af de tidlige skifteprotokoller gået tabt.

Skifteretten skulle ikke behandle alle skifter, men kun de skifter, der krævede det i følge loven, nemlig hvor arvingerne gjorde, at skiftet faldt ind under mindst ét af følgende tilfælde:

1) Der var umyndige arvinger, dvs. mænd under 25 år, eller ugifte kvinder under 35 år.

2) Der var fraværende arvinger, dvs. arvinger, der ikke kunne tilkaldes til skiftets afholdelse, f.eks. arvinger i udlandet eller andre landsdele.

3) Der var ingen livsarvinger, dvs. hverken ægte børn, børnebørn eller oldebørn i live.

4) Der opstod splid mellem arvingerne ved samfrændeskifte (i dag privat skifte).

Hvis afdøde, f.eks. en aftægtsmand eller et fattiglem, intet ejede, blev der ikke afholdt skifte efter ham. Vi kan altså ikke regne med at kunne finde skifte efter samtlige vore forfædre.

- Hovedregelen

Hvis samtlige arvinger var myndige (eller gift med mænd) og tilstedeværende, kunne arvingerne ordne skiftet selv, dvs. uden skifterettens mellemkomst.

- Samfrændeskifte

Hvis en arveladers ægtefælle ønskede at skifte med de umyndige børn uden skifterettens mellemkomst, kunne vedkommende erholde tilladelse til samfrændeskifte. Dette betød et skifte, hvor mandlige familiemedlemmer, enten på mandens eller konens side, var garanter for skiftets rette gennemførelse. Samfrændeskifter kan ikke altid findes i protokollen. Samfrændeskiftet ophævedes 1845.

- Hensidden i uskiftet bo

Først i 1872 fik ægtefæller ret til at hensidde i uskiftet bo, og stadig kun, når de indsendte en erklæring om, at den afdøde ægtefælle ikke havde særbørn, dvs. børn fra tidligere ægteskaber eller arveberettigede børn udenfor ægteskabet.

- Privat skifte

Som en slags genoptagelse af samfrændeskiftet indførtes omkring 1870 det private skifte. Dette forekommer, hvor én af arvingerne påtager sig at forestå boopgørelsen, så arveafgiften kan blive opkrævet. Hvorledes arvingerne så selv vil dele boet, er skifteretten uvedkommende, så længe arvingerne kan blive enige indbyrdes. Opstår splid mellem arvingerne, går skiftet tilbage til skifteretten, der skal søge at mægle mellem arvingerne. Lykkes dette ikke går sagen til domstolene (byretten).

- Testamenter

Hvis afdøde havde skrevet testamente, kunne han i dette have udpeget eksekutoren for boet, dvs. den der skulle forestå delingen af boet, men denne eksekutor havde ingen juridisk myndighed. Hvis der opstod splid arvingerne imellem, overtog skifteretten eller domstolene sagen.

Testamenterne skulle konfirmeres af Kongen for at være gyldige, derfor er ældre testamenter registreret. Testamentprotokollerne, som de indsendte testamenter blev afskrevet i, findes på RA., og kartotek til disse testamenter (indtil 1848) findes i vejledningen på RA.

1.14. Protokollernes hjemsteder

Skifteprotokollerne er altid afleveret til det respektive landsarkiv, men kan delvis også ses på Rigsarkivet i mikrofilmkopi:

RA	Mikrofilm af skifterne i LAK, LAO, LAV, LAA, mange med nyere registre.
LAK	Mikrofilm af skifterne for LAK ses på LAK, alle med nyere registre. Desuden yngre protokoller i original.

1.1. Tilgængelighedsfrister

Der er 75 års tilgængelighedsfrist på skifteprotokoller og testamenter.

Husk, at du har krav på aktindsigt, når det drejer sig om skifter efter dine direkte forfædre. Spørg på det arkiv, hvor skifteprotokollen eller testamentet findes.

- Skiftebrevets formular

1) hvor og hvem

først berettes det, hvor dødsboet (stervboet) findes, hvem der på skifterettens vegne er mødt (skifteforvalteren, skifteskriveren, 2 vitterlighedsvidner samt 2 vurderingsmænd), samt hvem afdøde var.

2) arvingerne

hvem hans levende ægtefælle måtte være, dernæst om de har særlige eller fælles livsarvinger, dernæst disses navne og opholdssteder og evt. kvindernes ægtefæller. For umyndige børn angives oftest deres alder. For kvinder og umyndige angives, hvem der er deres værge.

Er der ingen livsarvinger opregnes de udarvinger, der måtte være tale om, ofte med angivelse af de nøjagtige familierelationer.

3) boets opgørelse

boets aktiver

her opregnes (registreres og vurderes)

- boets midler,
- ejendomme,
- indbo og
- indgæld (udestående fordringer))

boets passiver

her opregnes boets

- udgæld (fordringer på boet).

Herunder er visse fordringer priviligerede, dvs. har forrang frem for alle andre, hvis boet ikke er solvent (giver overskud), nemlig:

begravelsesomkostningerne,

lægeregninger og apotekerregninger,

løn til ansatte, dvs. tyende eller svende og lærlinge,

4) sammentælling

Boets gæld / formue udregnes.

5) regnskab

Så udregnes hver arvings arvelod.

6) forhandling

Herunder besluttes det, hvorledes man skal forholde sig m.h.t. boets ordning. Skal boet realiseres, dvs. alle aktiverne sælges ved auktion, skal den efterlevende ægtefælle overtage boets hele formue mod at forsørge børnene, osv.

7) afslutning

Beslutningen truffet under 6) føres ud i livet, arvingerne modtager arven og kvitterer herfor og for, at de godkender hele forretningen. Derfor kan vi i mange tilfælde finde folks underskrifter i skifteprotokollerne.

Hvis skiftet ikke foretoges samtidigt med registreringen, udsattes selve skifteforretningen, dvs. vurderingen og udregningen og evt. forhandling, til senest 30. dagen efter dødens indtræden. Gennemgangen af indboet kan være fantastisk læsning. Man føres fra stue til stue og får alt beskrevet - lige til paraplyen, der er udlånt, og kanariefugleburet, der er tomt.

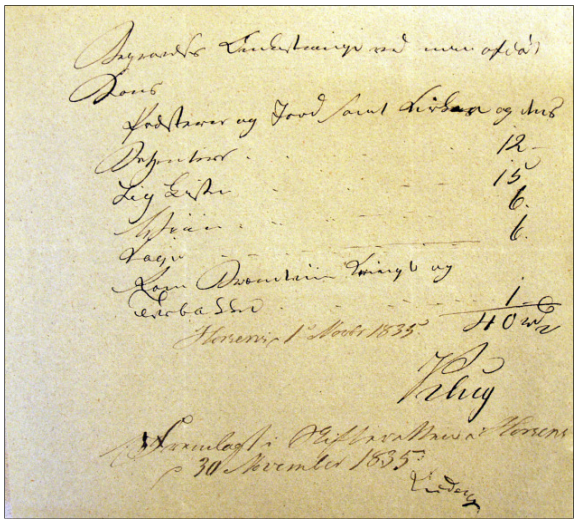

Figur 1: Eneste bevarede bilag til skiftet efter min tip-tip-oldemor.

Hun døde i 1835 i Horsens og var Madam Anne Mette Klug født Fogh. Det er en oversigt over udgifterne ved hendes begravelse, skrevet af hendes mand. Det ses, at efter begravelsen blev følget trakteret med vin, brændevin, kage, kringle og tvebakker.

1.15. Skifter og ekstrakter på Internettet

- ***www.brejl.dk***; mest Århus og Skanderborg Amter,
- ***www.ddd.dda.dk*** => andre kilder, skifter, Viborg, Thisted, Aalborg og Randers Amter,
- ***www.kkermit.dk***; Skifter fra Jylland,
- ***www.historiefyn.dk***; skifter fra Fyn,
- ***www.karins-historie.dk***; skifter fra Fyn,
- ***www.nogn.dk***; skifter fra Nordsjælland,
- flere links findes på min side: ***www.dannebrog.biz/links.html***.

1.16. Tabel over skiftejurisdiktionerne

Geografisk område:	Befolkningsgruppe:	Periode:		Skiftejurisdiktion:	Arkiv:
Landet:	Lensbesiddere, Godsejere, Selvejere, Indsiddere		-1799	Amtmanden	LA
		1793	-1919	Herredsfogeden eller Birkedommeren	LA
	Fæstere - også arvefæstere, Lejehusmænd Bøndergårdsforpagtere Godsforvaltere		-1817	små godser: Godsejeren	LA
			-1850	store godser: Godsbesidderen	LA
		1817, 1850	-1919	Herredsfogeden eller Birkedommeren	LA
	Gejstlige, dvs. Præster, provster, biskopper, degne klokkere skoleholdere		-1807	Herredsprovsten	LA
		1807	-1919	Herredsfogeden eller Birkedommeren	LA
	Krongodsets fæstere m.v.			Ridefogeden, jævnfør også Ryttergodset	LA
	Ryttergodset	1670	-1767	Regimentsskriveren	LA
		1770	-1850	Amtsforvalteren	LA
		1850	-1919	Herredsfogeden eller Birkedommeren	LA
Købstæderne	Borgerne		-1919	Magistrat og Byfoged	LA
	Gejstlige (se definition ovenfor)	1807	-1919	Magistrat og Byfoged	LA
	Hof- og slotskirkernes personale i Kbhvn. Hillerød, Fredensborg og Helsingør. Lærere ved Frederiksborg lærde skole.			Kgl. Konfessionarius (skiftedokumenter kun bevaret for perioden 1724-1787)	LAK
København	Civile rangspersoner		-1771	Hofretten	LAK
		1771	-1919	Hof- og Stadsrettens skiftekomm.	LAK
	Civile Embedsmænd og funktionærer (kgl. betjente) udenfor rangen		-1771	Borgretten	LAK
		1771	-1919	Hof- og Stadsrettens skiftekomm.	LAK
	Almindelige borgere		-1771	Bytinget (Københavns skiftekom.)	LAK
		1771	-1919	Hof- og Stadsretten	LAK
	Københavnske fallitboer	1872	-1919	Sø- og Handelsretten	LAK
Bornholm	Landbefolkningen		-1761	Skifteskriveren	LAK
		1761	-1919	Herredsfogeden	LAK
	Købstædernes borgere m.v.		-1919	Byfogeden	LAK
Christiansø	alle		-1855	Auditøren ved fæstningen	LAK
		1855	-1919	Hrd.fogeden i Nr.Herred på Bornholm	LAK
Amager	Store Magleby og Dragør			Schouten (dokumenter kun bevaret for perioden 1812-21)	LAK
hele landet	Jøderne	1736	-1814	Menighedens forstander	LA
	Universitetets ansatte: Professorer, Betjente, de såkaldte lærde mænd, og Universitetets studerende			Konsistorium (kun få rester bevaret i universitetets arkiv)	RA
	Landmilittæretatens officerer	1743	-1846	Landetatens generalauditør	RA
	Landmilitæretatens underofficerer og menige			Regimentsauditøren	Ha på RA
	Sømilitæretatens officerer højere end kaptajnsrang	1630	-1771	Søetatens generalauditør	RA
	Øvrige sømilitære	1670	-1779	Underadmiralitetsretten	RA

Fra 1919 er del altid det stedlige dommerembedes skifteret, der for alle borgere forstår skiftet, og disse skifter kan kun ses på det respektive landsarkiv. Skifter fra LAV, LAO og LAA findes på film tilgængelige på RA, se senere.

6. Tinglysningsarkivalier

1.1. Udvikling på området

1550'erne De første bevarede tingbøger begynder.

1727 Realregister indføres i Kbhvn.

1737 Skøde- og Pante-bøger påbydes, men føres oftest først fra 1790.

1790 På Landet og i Købstæderne opdeles tingbøgerne i:

- Justitsprotokol: Tingsvidner, Retsforhandlinger (Retssager), diverse tinglæste dokumenter.
- Domsprotokol: Protokol over afsagte domme.
- Sageliste: Register til de afsagte domme og til Retssagerne.
- Skøde- og Pantebøger: Indeholder alle tinglæste dokumenter, som vedrører fast ejendom, dvs.:
  - Skøder,
  - Pantebreve,
  - evt. Lejekontrakter og Forpagtningsaftaler,
  - Arvefæsteskøder,
  - Aftægtskontrakter,
  - Fredlysninger, Servitutter etc.

1805 Landstingene mister deres Tinglysningsarbejde, idet godsejerne ikke længere kan lade deres skøder tinglyse her - indtil 1807 skal skøder i forbindelse med overgang til selveje ofte søges ved Landstinget, fordi det var sælgeren (godsejeren), der valgte tingstedet.

1845 Realregisteret indføres: Indeholder et sagligt register over ejendommene.

1919 Retsplejereformen: Københavns Hof- og Stads-ret, Byfoged-embederne og Herredsfoged-embederne og Birkedommer-embederne nedlægges og erstattes alle steder af stedlige dommerembeder.

1929 Realregisteret kaldes fra da af for Tingbog, og Skøde- og Pantebøgerne ophører. Istedet for lægges kopier af skøder m.v. i kopi som bilag til tingbogen; de såkaldte skuffesager.

Desuden findes fra perioden 1790-ca. 1860 ofte person-navneregistre på låntagere og købere, måske også på långivere/panthavere og sælgere. Nogle gange findes navneregistrene i selve Skøde- og pante-bøgerne. Der er aldrig navneregistre til tingbøgerne før 1790, men nogle af de rigtigt gamle tingbøger er transskriberet og udgivet i bogform (søg dem på ***www.kb.dk***).

1.17. Aflevering og Arkiv

Alt tinglysningsmateriale er afleveret indtil ca. 1970 til Landsarkiverne.

Der er ingen tilgængelighedsfrist for Tinglysning, men der er 75 års tilgængelighedsfrist for retssager.

I Rigsarkivets magasin på Slotsholmen findes film af det allermeste af materialet frem til ca. år 1900, men denne type materiales film skal altid bestilles frem. Oversigt over tinglysningsmaterialet findes i ringbindene, der findes i samme reol på Film-læsesalen som oversigterne over folketællingsfilmene.

1.18. At finde embedet

På Landsarkiverne ligger alt tinglyst fra de lokale embeder under Retsbetjent-arkiverne. Landstingenes Tingbøger findes i Landstingsarkiverne.

For købstæderne søges indtil 1919 i købstadens Byfogedembede. - Post-adressebogen oplyser for hvert sogn, hvilket herredsfoged- eller Birkedommer-embede, sognet hørte under.

1.19. Fremgangsmåde i Praksis

Find frem til embedet, jævnfør afsnittene om ***Post- og Adressebogen*** og ***Danmarks Administrative Inddeling 1660-1979*** samt ***Find skifteretten i FamilySearch***.

Find embedet ved søgning i DAISY, og begynd om muligt med et navneregister til Skøde- og pantebægerne eller realregisteret; eller evt. selve Skøde- og Panteprotokollerne, hvis du har en tinglysningsdato.

F.eks.: AKS: ***Fuglse Herred***

AKSE: ***Skøde- og pante***, år: ***1850-1856***.

1.20. Typisk indhold af et retsbetjentarkivs tinglysningarkivalier

- Tingbog indtil 1790
- Skøde- og pantebøger 1790-1929
- Realregistre ca. 1845-1929, derefter kaldes for tingbog
- Navneregistre, f.eks.:
    - til Skøde- og pantebøger (på ejere, arvefæstere og låntagere),
    - til Realregistre (på ejere og arvefæstere),
    - over løsørepantebreve,
- Skødegenparter 1929-ca. 1980.

1.21. M-Film på Rigsarkivet

Find frem til embedet. Tag den filmfortegnelse, som dækker det relevante landsarkivs filmede materiale ved RA, og find bindet med Tinglysning eller Skøde- og Pantebøger, evt. med Landstingets Tingbøger.

Find embedets navn - alle embeder uanset art står i alm. alfabetisk rækkefølge. Bestil real-registeret for det ønskede sogn, samt evt. navneregistre og også selve Skøde- og Pantebogen eller tingbogen på én gang.

HUSK evt. at tage en kopi af siderne i filmfortegnelsen, så er det muligt at bevare overblikket over, hvad der er bestilt.

Filmene bestilles, og ekspedition sker samme dag, da alle filmene nu står på Slotsholmen. Ved reservation, vil filmene stå under brugerens navn i reolen i grupperummet, hvor filmlæseapparaterne også findes. Efter endt brug afleveres filmene, påført en af de små hvide sedler med brugerens navn, på afleveringsskranken, der findes bagest i Hovedlæsesalen.

Søgning er film i DAISY, se noten om ***DAISY***.

7. Dansk Arkivalie Informations System - DAISY

www.daisy.sa.dk

1.1. Online registratur

Dette er online-registraturen for *Statens Arkiver*. Det nye er, at man nu kan både finde frem til materiale og bestille det, så materialet kan ligge klar, når man næste gang ankommer til arkivet.

Visse materialer kan ikke reserveres på denne måde, men det bør Daisy-systemet selv gøre opmærksom på (efter hånden). Det drejer sig dels om det materiale, der for arkiverne vest for Storebælt endnu ikke er katalogiseret i DAISY, dels de hjælpemidler og hyppigt anvendte arkivalier, der findes opstillet i publikumsmagasinerne til selvekspedition.

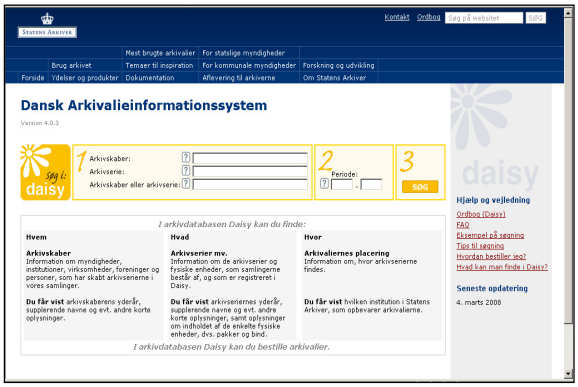

På forsiden findes en kort forklaring – samt søgemaskinen.

1.22. Søgefelterne

- ***Arkivskabere***

Feltet ***Arkivskaber*** dækker embedet, kontoret, godset eller lign, som har afleveret materialet til arkivet, f.eks. Justitsministeriet eller Odense Herred (altså Odense Herredsfogedkontor).

Kort sagt er arkivskaberen enten det kontor, man ville have henvendt sig til for at få behandlet sin sag – eller den myndighed, der har afstået arkivalien til Statens Arkiver.

Der kan ikke søges på de forklarende tekster, som undertiden findes ved hvert embede eller ved visse af arkivalierne.

- ***Arkivserier***

Feltet ***arkivserie*** dækker navnet på arkivalien, f.eks. dødsattester, skifteprotokol, kontraministerialbog, lægdsrulle, fæsteprotokol eller lign.

Dvs. en arkivserie er det fælles navn på en række pakker med ens indhold.

- ***Indhold***

Øverst har man således arkivskaberne, derunder arkivserierne, og derunder findes så igen indhold. Indholdet beskriver indholdet af hver enkelt pakke eller film.

Der kan ikke søges på ***Indhold*** for de enkelte arkivserier.

Dvs. at man selv skal vide, hvilken arkivalie der indeholder hvad, samt hvad embedet hed. Som hjælp til dette kan bruges f.eks. Rigsarkivets og landsarkivernes guider, samt DAISYs tekster, der for hver arkivskaber beskriver arkivskaberens ressorts.

NB: Det er ofte en fordel kun at skrive en del af arkivskaberens eller arkivseriens navn, idet DAISY søger efter felter, der indeholder de indtastede bogstaver. Du kan også skrive dele af flere ord, også selvom de i søgeresultatet står langt fra hinanden, f.eks. ***over*** og *ret* fra ***Den Kongelige Lands- og Over samt Hof- og Stadsret***.

- ***År, fra og til***

Man kan begrænse sig til en given periode – vælg da årstal ved at skrive begyndelsesår og slutår for perioden under kasse 2.

Udfyld så godt du kan – og se, hvad der sker.

Og klik ***Søg***.

1.23. DAISY - Eksempel

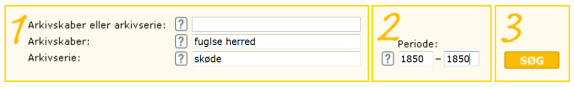

Her søger jeg efter en skøde- og pantebog omkring 1850 fra Fuglse Herred på Lolland.

Jeg indtaster ***Fuglse Herred*** under arkivskaber, ***skøde*** under ***Arkivserie*** og fra ***1850*** til ***1850*** under år. Klikker ***Søg*** og får:

Fra	Til	Arkivskaber	Arkivserie
1777	1858	Fuglse Herred	Navneregister til skøde- og panteprotokol
1817	1927	Fuglse Herred	Skøde- og panteprotokol
1777	1857	Fuglse Herred	Udskrift af Christiansædes Birks skøde- og panteprotokol + register
1832	1858	Fuglse Herred	Udskrift af Knuthenborg og Maribo Birkers skøde- og panteprotokol

Vi får at vide, at der er fire relevante arkivserier fra Fuglse Herred. Den jeg leder efter er Skøde- og panteprotokol. Der er sandelig også et navneregister til samme; det findes i dette tilfælde i selve skøde- og panteprotokollen, men registrene katalogiseres altid for sig i DAISY, bare for en god ordens skyld.

Her findes der tre rækker sideløbende skøde- og pantebøger, idet to birk blev ophævet i 1850'erne, og hvis jeg var interesseret i en gård, der havde hørt under et af disse birk, så skulle jeg vælge dettes skøde- og pantebog og ikke selve Fuglse Herreds.

Hvis vi klikker på linket ***Skøde- og panteprotokoller***, får vi arkivseriens kartotekskort med beskrivelse:

Arkivserie:
Skøde- og panteprotokol 1817 - 1927

Navn(e):
Skøde- og panteprotokol (officielt)

Dateringer:
Arkivserien er dannet i perioden: 23.09.1817 - 29.03.1927

Eksemplar:	Fysiske enheder:	Arkivinstitution:
Original, Papir m.m.	34 fysiske enhed(er) vis/bestil	Rigsarkivet

Bemærkninger:
Til 02.09.1817 findes tinglæste dokumenter i bind 1-7 af tingbogen (Justitsprotokollen), hvortil der findes selvstændigt "Navneregister: Tinglæsning" 1717-1807 og medindbundet register 1807-1817.

Fra **Til** **Arkivskaber(e)**

Læg mærke til listen over arkivskabere for neden. Her ser man, hvilke embeder der har været med til efter hinanden at skabe arkivserien. Du kan klikke på deres navne og læse mere om dem, samt ved senere at klikke på Vis arkivserier også se alle de andre arkivserier, der findes fra hver af dem. Dvs. viden om én arkivserie fra én periode ofte leder til mere viden om den administrative udvikling.

Klik på ***Vis/bestil***, så får du denne liste over samtlige enheder:

Arkivskaber(e): Fuglse Herred
Bitingstedet i Rødby, Rødby Tinglysning
Arkivserie: Skøde- og panteprotokol 1817-1927
Eksemplar: Original, Papir m.m.
Indhold beskrives med: Tinglæsningsdato (Tinglæsningsår, Tinglæsningsmåned, Tinglæsningsdag)
Antal fysiske enheder: 34

Nr.	Indhold fra	Indhold til	
B.2-1	1817 9 23	1828 6 24	Gå til bestilling
B.2-2	1828 7 8	1836 1 26	Gå til bestilling
B.2-3	1836 2 2	1844 7 2	Gå til bestilling
B.2-4	1844 7 9	1850 1 22	Gå til bestilling
B.2-5	1850 1 29	1855 2 13	Gå til bestilling
B.2-6	1855 2 20	1857 8 25	Gå til bestilling
B.2-7	1857 8 25	1860 7 31	Gå til bestilling

Øverst beskrivelse af arkivskaberen, derunder en lang liste over de pakker, der indeholder skøde- og panteprotokollerne. Der står, at indgangen er tinglysningsdato. Da jeg ved, at mit skøde er tinglyst d. 23.02.1850, vil jeg finde den enhed, der indeholder denne dato. Tallene læses: 1817 9 23 betyder begynder d. 23. sep. 1817, slutter 24. jun. 1828 osv.

Det bliver så B.2-5, som jeg vælger. Klik på ***Gå til bestilling*** for at bestille enheden.

Jeg bliver bedt om at logge ind, og Hvis du ikke har et login til sa.dk, så kan du klikke på ***Ny bruger*** og nemt få et. Har du et login til ArkivalierOnline, så skal du bruge det.

Efter jeg har logget ind, får jeg denne side:

Bestil i: daisy
Vælg læsesal *
Rigsarkivet
Ønsket første benyttelsesdato (f.eks. 16.04.2010) *
05.03.2012 Indtast ønsket første benyttelsesdato

Du skal vælge arkiv, og også dato for første benyttelsesdato. Ved fjernlån skal datoen være mindst 14 dage ude i fremtiden. Hvis det drejer sig om arkivalier, som man får samme dag, og man allerede er ankommet til arkivet, skal man også skrive nummeret på ens plads, så arkivalien kan blive bragt der til.

For neden på siden finder du dels en beskrivelse af den arkivalie, du er i færd med at bestille, og dels en gengivelse af etiketten på den enhed, du får frem, her ser du etiketten:

Det valgte er i en fysisk enhed med etiketteksten:

Arkivnummer: DC-157
Arkivskaber: , Fuglse Herred
Arkivserie: Skøde- og panteprotokol
Indhold: 1850 januar 29 - 1855 februar 13
Løbenummer: B.2-5
Stregkode: 8002870381

Magasinopstilling: 21+Mez5+2+018+05+01

Forskellen er den, at der ofte er flere arkivalier i samme pakke (enhed), og derfor kan det være en af de andre arkivalier, der er beskrevet i etiketteteksten.

1.24. Mine sider

Nu kan du håndtere dine bestillinger under Mine sider.

Under punktet Mine sider kan du bl.a. overskue dine reservationer i DAISY. Du kan forlænge eller afslutte reservationer og se, om dine reserverede enheder er kommet frem til læsesalen. Det fungerer super og er virkeligt smart.

Klik ***Bestil***.

Nu får du tilsendt en bekræftelse på din bestilling, og du får også en side, der bekræfter din bestilling.

Du kan se en tre lister, en over de arkivalier, der er ankommet til læsesalen, en over dem der er godkendt og på vej, endelig en liste over afsluttede bestillinger. Den sidste er genial, fordi du så nemt kan genbestille en arkivalie ved at klikke ***Bestil igen***, hvis du får brug for den igen.

1.25. En enhed ad gangen….?

Der kan reserveres én enhed ad gangen, idet man så må klikke på ***til fysiske enheder*** for at vælge den næste pakke, også selvom man ønsker to pakker, der findes umiddelbart efter hinanden i arkivserien.

8. Brandforsikringsarkivalier

1.1. Brandforsikring for Sjælland scannes til AO

Brandforsikringsarkivalier, nemlig brandforsikringsprotokoller og brandtaxationsprotokoller scannes her i 2012 og frem og lægges på ***www.arkivalieronline.dk*** => andre arkivalier => brandforsikring.

NB. Der er endnu ikke noget fra Staden København, dog er de udenbys kvarterers ældre protokoller scannet.

1.26. Indledning

Fra gammel tid fandtes ingen hjælp til brandlidte. Husene var som regel bygget af bindingsværk – helst af egetømmer – og stråtækte. I tilfælde af brand eller afbrænding som følge af krig, fik man udvist træ af godsejeren eller lånte penge til tømmer, hvis man boede i en købstad. Da man på landet vist altid selv byggede husene, var de ikke så kostbare.

I 1728 brændte en stor del af København, og det stod myndighederne klart, at den bedste måde at forhindre en lignende katastrofe i fremtiden på, var at husene fra da af opførtes af mursten i stedet for bindingsværk, og med tegltag i stedet for stråtag. Denne måde at bygge på var væsentlig dyrere end i bindingsværk, så selvom der kom en forordning, der påbød forhusene opført i grundmur, måtte man alligevel efter nogle år slække på kravene.

Et problem var også, at handelen kunne gå i stå, når en by brændte, fordi borgerne hverken havde indbo eller husrum, så produktionen gik i stå, og ved en brand mistede folk ikke blot beboelse og værksted, men også alt deres indbo og værdier. Det kunne føre til en bys ruin, altså en længere økonomisk krise.

1.27. Brandforsikringens begyndelse 1728, 1761 og 1799

Efter branden 1728 indførtes frivillig brandforsikring i København. Det var det selskab, der med tiden blev til Kgl. Brand, nu IF (der en fusion af de ældste brandforsikringsselskaber i Danmark, Sverige og Norge).

I 1761 ligeledes i købstæderne, det var det selskab, der med tiden blev til Alm. Brand, og i året 1799 på landet; de selskaber, der med tiden blev til Østifternes og De Jyske Stifters Brandselskaber.

Der blev oprettet branddirektorater, siden brandinspektorater, i hver købstad og hvert amt, så taxation og beregning af præmierne kunne ske retfærdigt.

Staten forestod selve assureringen og udbetalingen af assurancesummerne, helt frem til 1915.

Derfor er der arkivalier både ved landsarkiverne og på Rigsarkivet.

Fra 1856 kunne der oprettes private brandkasser på landet og fra 1888-89 også i Kbh. og for købstæderne. Forsikringsselskabernes materiale efter 1872 findes ved Erhvervsarkivet i Århus (se www.daisy.sa.dk), såfremt det er afleveret. Det er hovedkontorernes materiale, der er afleveret. De stedlige kontorers materiale findes ved landsarkiverne eller lokalarkiverne.

1.28. Lokalt materiale

På landsarkiverne findes registraturer, der går på tværs af arkivfondene, så det er ret let at få en slags overblik over det bevarede materiale.

For købstæderne og landsognene blev der udarbejdet taxationer i tre eksemplarer, hvoraf et findes i den lokale branddirektørs arkiv, den anden gik til stiftamtmanden, fra 1793 amtmanden, og det tredje for

købstæderne til Danske Kancelli, mens det for landsognene gik til Kommercekollegiet.

1.29. Købstæderne

periode	art	arkivskaber	arkiv	arkivfond	arkivserie
1761-1872	alm. forsikring	NN rådstue / NN købstads branddirektorat	LA	rådstuearkivet	brandforsikringsprotokoller brandtaksationsprotokoller
1761-1793	alm. forsikring	NN købstads barnddirektorat	LA	stiftamtsarkivet	do.
	tingsvidner efter brand	NN stiftamt	LA	do.	journal og journalsag
1793-1872	alm. forsikring	NN købstads brandirektoret	LA	amtsarkivet	brandforsikringsprotokoller brandtaksationsprotokoller
	tingsvidne /brandforhør	NN amt	LA	do.	journal og journalsag
1761-1872	forsikring og udbetaling af assurancesummer	Købstædernes almindelige brandforsikring	RA	Danske Kancelli,	journaler og journalsager brandskader i købstæderne (1792-1875) etc.
1872ff.	do.	do.	EA	Brandforsikring	journaler over brandforhør (1878-1950), forsikringsprotokoller (1876-1936)

1.30. Landsognene

Her finder du materialet i Daisy.sa.dk ved at søge på f.eks.:

Arkivskaber:	Arkivserie:
Den Almindelige Brandforsikring	-
amtsnavnet	Taksation eller brand
herredsnavnet	Taksation eller brand
Brand (for at finde branddirektoratets arkiv)	Taksation eller brand
Brand (for at finde branddirektoratets arkiv)	forhør taksation brandskade

1.31. Brugen af materialet

Ved brug af materialet begynder man almindeligvis med Brandforsikringsprotokollen, hvori man finder oversigt over ejendommene – med henvisning til brandtaksationsprotokollen med hovednummer og undernummer.

Desuden oplyses som regel også matrikelnummeret og landsbyen på landet eller gaden i købstaden.

I Brandtaksationsprotokollen finder du under det i forsikringsprotokollen oplyste hovednummer og undernummer selve taksationen, hvor ejendommen er bedre beskrevet.

Hvis ejendommen er brændt, vil der i brandforsikringsprotokollen som regel være en oplysning om, at der er takseret en given dato, samt at forsikringssummen er sat ned på grund af brand – og når bygningen er genopført, vil der være en ny taksation med ny forsikringssum. Begge henviser til taksationsprotokollen.

Nu har du fra taksations eller forsikringsprotokollen datoen for branden.

1.32. I tilfælde af brand

Branden måtte naturligvis undersøges, for det første for at klarlægge årsagen til branden, for det andet for at klarlægge om ejeren selv var skyld i branden, altså om han

selv havde afbrændt den, i hvilket tilfælde han naturligvis ikke kunne få udbetalt forsikringssummen, men selv hæftede for skaderne. For det tredje skulle man jo også vide, om der var tale om ildspåsættelse, hvor gerningsmanden skulle findes og tiltales.

Brandforhøret findes som regel i enten en brandforhørsprotokol i retsbetjentarkivet ved LA eller i politiprotokollen sammesteds.

Der kan være optaget et tingsvidne til indsendelse til amtet og Danske Kancelli, hvorfor man også bør undersøge justitsprotokollen.

Taksationer findes lokalt (og evt. i kopi centralt) – og udbetalinger af assurancesummer kan frem til 1872 spores i amtsarkivet, idet forhøret sendtes til amtmanden, som så sendte videre til statens kontor for Den Almindelige Brandforsikring, som fandtes først under Kommercekollegiet og under Danske Kancelli (i papirregistraturerne findes Købstædernes materiale i Danske Kancellis registratur, mens landbygningernes findes under Kommercekollegiet).

Fra 1848 lå brandforsikringen under Justitsministeriet, men i Daisy er den registreret for sig.

1.33. Eksempel fra Horsens bys branddirektorat

Til venstre: Eksempel fra ***brandforsikringsprotokol*** i Horsens Rådstues arkiv ved LAV. – omk. 1840.

Protokollen er indrettet efter forsikringsnummer. Her er dette ikke det samme som matrikelnummeret.

Læg mærke til henvisningen til taksationsprotokollen, her 16-13.

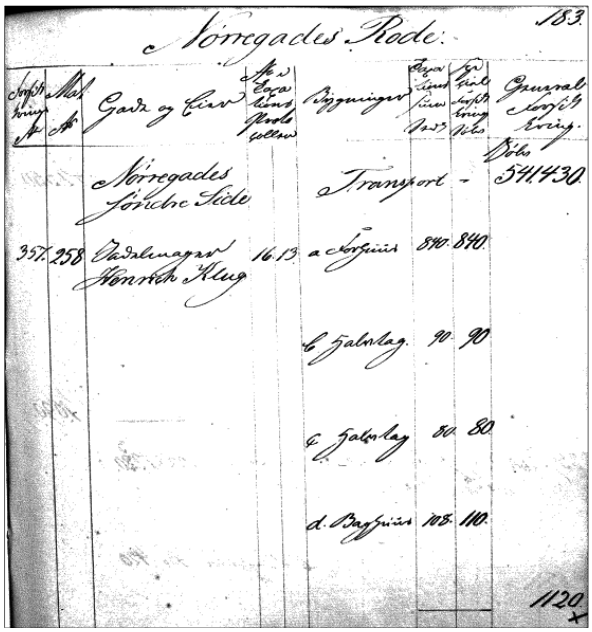

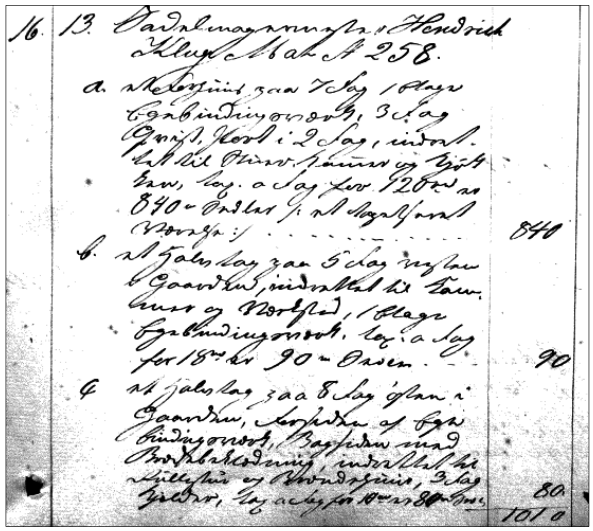

Til højre: Eksempel fra ***Brandtaksationsprotokollen*** – Horsens Rådstues arkiv ved LAV – omk. 1840.

Protokollen er kronologisk indrettet, men der henvises fra forsikringsprotokollen med Hovednummer og undernummer, som her er 16-13.

9. Ægteskabskæder

Så længe gårde og huse var ejet af godserne og bortfæstet, lige så længe var det almindeligt, at den nye fæster ægtede den afdøde fæsters enke, hvis ikke hun var så udslidt, at hun kom på aftægt. Det var ikke hendes evne til at få børn, der var afgørende, men derimod hendes alder i arbejdsmæssig henseende. Derfor ser man kvinder på op mod 65, som ægter en ganske ung mand. Det har sikkert også spillet ind, hvis hun ikke havde en giftemoden datter og enken derfor jo sådan set beholdt sit indbo og udbo, og dette havde den nye fæster hårdt brug for, hvis han ikke selv havde sådant med, hvad der nok har været sjældent. Endelig gjorde dette system, at den sociale mobilitet var større før ca. 1800, end den var senere, idet det i ældre tid var den nye fæsters arbejdsevne og måske ædruelighed, der var væsentligst, ikke så meget hans og hans families formueforhold, idet enken jo havde den nødvendige driftskapital.

Kort sagt: At følge rækken af ægteskaber er at fælge gårdens eller husets række af fæstere. Allerede ved hjælp af kirkebøgerne vil man derfor ofte kunne sætte en række af fæstere op, før man går til de andre ejendomshistoriske kilder.

En fordel ved at opstille en sådan ægteskabskæde er også, at kan man ikke finde skifter efter ens aner, så kunne det være, der var nogle efter tidligere eller senere ægtefæller i kæden, hvorved man alligevel får belyst gårdens sociale position og økonomiske formåen.

Dalsgaard er beliggende i Klovborg sogn, Tyrsting Herred, Skanderborg Amt. Jensgaard lå i Grædsted sogn, samme herred og amt.

Fra 1738 boede Esche Pedersen med sin kone på Dalsgaard. Da de ikke er viede der i sognet, er de vel tilflyttere og nye på gården. Fra deres første barn døbes 1738 og frem til 1810, hvor Søren Sørensen Hestholm oplader gården til sin kones stedsøn, Ulrich Holgersen Bræmer, forbliver Dalgsaard i ægteskabskædens fæste. Søren Sørensen Hestholm flyttede 1810 til Jensgaard i Grædstrup sogn, hvor hans sidste børn fødes, og hvor han selv kommer på aftægt efter sønnens vielse 1837.

Inden vi skal analyser på opkald efter familie, er det værd at konstatere, at så vidt jeg har kunnet finde frem til, så er det kun fem af børnene, der med sikkerhed er døde som små. Og selvom der i 36 år af de 96, som ægteskabskæden omfatter, ikke fødes børn, er der alligevel født 28 børn, altså 28 børn på 60 år, det er næsten ét hvert andet år i de fertile perioder.

Jeg har ingen sikker forklaring på, at Esche Pedersens første barn kom til at hedde Jens, men en mulig forklaring kunne være, at den foregående fæster hed Jens, eller Esche eller Anne Svendsdatter kan være opdraget hos en Jens.

Maren Eschesdatter må være opkaldt efter Esche Pedersens moder, mens Anna Cathrine Eschesdatter må være opkaldt efter Anne Svendsdatters moder.

Stephan Eschesen er naturligvis op efter sin morfader, og Anne Eschesdatter er opkaldt efter faderens først kone, bemeldte Anne Svendsdatter.

Nu følger der to barnløse ægteskaber, så der startes stort set fra scratch, da Holger U. Bræmer i 1778-1780 bliver gift med Anne Kirstine Rasmusdatter. Ulrich er opkaldt efter farfaderen, Hendrich efter en farbroder, Rasmus efter sin morfader, og Holger efter faderen selv, da han var død få dage før barnets fødsel.

Anne Kirstine Christensdatter er opkaldt efter Anne Kirstine Rasmusdatter.

Anne Marie Pedersdatter har Søren Sørensen og Karen Jensdatter ikke direkte opkaldt nogen af sine børn efter – selvom de kan have tænkt på hende, at Anne Margrethe eller Anne blev døbt – men den ældste søn, Christian Sørensen må være opkaldt efter Anne Marie Pedersdatters første mand, Christen Christensen Piigh. Og sønnen Vilhelm er opkaldt efter Christen

Christensens broder Vilhelm Christensen af Føvling, der ved skiftet 1799 udnævnes til værge for Marie Cathrine.

At Dalsgaard i 1810 overtages af Søren Sørensens første kones stedsøn, mens manden selv flytter til en anden gård, kan meget vel skyldes, at denne gård blev sat til salg, og Søren Sørensen ønskede at købe sin egen gård i stedet for at være fæster.

1.1. Ægteskabskæde - eksempel fra Dalsgaard

Anne Svendsdatter * 1714 † 1748	~ før 1738	Esche Pedersen * 1718 † 1757 fæster af Dalsgaard	* 1738 Maren Eschesdatter * 1740 Anna Cathrine Eschesdatter † * 1741 Jens Eschesen * 1745 Anne Cathrine Eschesdatter * 1748 Niels Eschesen * 1748 Peder Eschesen
Anne Stephansdatter * 1711 † 1778	~ 1748 Klovborg		* 1749 Stephan Eschesen † * 1751 Anna Eschesdatter * 1753 Stephan Eschesen
	~ 1757 Klovborg	Hans Frandsen * 1721 † 1761 fæster af Dalgsaard	barnløst ægteskab
	~ 1762 Klovborg	Holger Ulrichsen Bræmer * 1734† 1788 fæster af Dalsgaard	barnløst ægteskab
Anne Kirstine Rasmusdatter * 1758 † 1799	~ 1778-1780[1]		* 1780 Ulrich Holgersen Bræmer * 1782 Hendrich Holgersen Bræmer * 1785 Rasmus Holgersen Bræmer * 1788 Holger Holgersen Bræmer
	~ 1788 Klovborg	Christen Christensen Piigh * 1755 † 1802 fæster af Dalsgaard	* 1790 Christen Christensen * 1791 Marie Cathrine Christensdatter
Anne Marie Pedersdatter * 1778 † 1820	~ 1799-1800[2]		* 1800 Anne Kirstine Christensdatter * 1802 Peder Christensen
	~ 1803 Klovborg	Søren Sørensen (Hestholm) * 1769 † 1848 indtil 1810 fæster af Dalsgaard, derefter ejer af Jensgaard.	* 1805 Christian Sørensen † * 1806 Inger Sørensdatter † * 1809 Søren Christian Sørensen * 1809 Vilhelm Sørensen * 1813 Inger Sørensdatter
Anne Sørensdatter (Hestholm) * 1776 † 1821	~ 1820 Grædstrup		barnløst ægteskab
Karen Jensdatter * 1790 † 1835	~ 1822 Tyrsting		* 1822 Jens Sørensen * 1825 Anne Marg. Sørensdatter † * 1827 Hans Peter Sørensen * 1828 Anne Sørensdatter * 1831 Grethe Sørensdatter * 1834 Anne Marg. Sørensdatter

[1] Vielsen har det ikke være muligt at finde i relevante kirkebøger i området, heller ikke i brudens hjemsogns.

[2] Vielsen har det ikke være muligt at finde i relevante kirkebøger i området, heller ikke i brudens hjemsogns.

10. Et hus i Svendborg, Kyseborgstræde nr. 3.

Jeg vil undersøge en ejendom i Svendborg, som min familie havde, ifølge skifterne var det fra ca. 1760 til 1849.

2: Kyseborgstræde no. 2 anno 2007[3]

3: Kyseborgstræde no. 2 anno 2007[4]

1.1. Udgangspunkt: Folketællingerne

1787 Svendborg Købstad, , Kyseborg, 20/31, FT-1787, B1051

Peder Fredrik Jantzen 43 Gift Husbonde Knapmager
Anne Frøylings 59 Gift Kone Knapmager
Johan Frd. Jantzen 21 Ugift Søn Knapmagersvend
Christian F. Jantzen 16 Ugift Søn Knapmagersvend
Budel Hansdatter 30 Ugift Tjenestepige

I 1787 har man ikke anvendt brandforsikringsnummeret, men bare et tællingsløbenummer.

1801: Svendborg Købstad, , Kyseborg, 145/191, FT-1801, B1052

Petter Frid. Jantzen 61 Gift Husbond Knapmager
Anne Friylings 73 Gift Kone
Christian Jantzen 32 Ugift Søn Knapmagersvend
Maren Nielsdatter 21 Ugift Tjenestepige
Kirsten Rasmusdatter 55 Enke(mand) Logerende

1834 Svendborg Købstad, , Kyseborg, 173/1:

Christian Jansen 65 Gift Knapmager
Marie Kristine Langkilde 64 Gift Kone
Anne Katrine Jansen 19 Ugift Datter

1840 Svendborg kbs, Kyseborgstræde, 173 (adresse kun angivet som no. 173), 2 Familier:

Christian Jantzen, 64, gift, Knapmager,
Marie Kirstine Langkilde, 62, gift, hans Kone,
Rasmus Villerup, 30, gift, Tømmermand,

---

[3] Foto 24.03.2007: Ulrich Alster Klug

[4] Foto 24.03.2007: Ulrich Alster Klug

Cecilia Kirst. Hansen, 28, ja, hans Kone,
Karen Rasmussen, 2, -, deres Datter,
Cathrine Hansen, 25, ugift, syer for Folk,
Amalie Petersen, 1, -, handes Datter,

1845, Svendborg kbs, Kyseborgstræde, 173:

Christian Jansen, 76, Gift, , knapmager, do [Svendborg],
Maren Langkilde, 75, Gift, , hans kone, do [Svendborg],
Hans C. Dreier, 35, Gift, , slagter, do [Svendborg],
Caroline Jansen, 37, Gift, , hans kone, do [Svendborg],
Amalia, 5, Ugift, , datter, do [Svendborg],
Jens Peter Keichler, 23, Ugift, , slagtersvend, Weile. -

1.34. Brandforsikringsprotkollen

Således ser brandforsikringen ud i 1827:

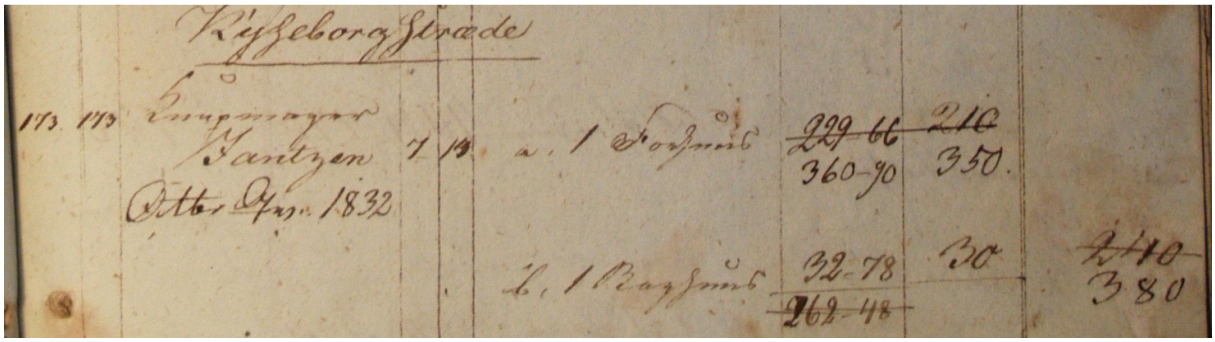

Da har huset brandforsikringsnummer 173. Huset ejes af Chr. Fr. Jantzen.

Det er taxeret i october kvartal 1832, hvorfor tallene er rettet, og efter denne taxering ser værdierne således ud:

Brandforsikrings nummer	Matricul nummer	Gade og ejer	Hoved nummer			Sedler og Tegn	Sølv Værdie	Sum
173	173	Kyseborgstræde Knapmager Jantzen - October Qvartal 1832	7	14	a. et Forhuus b. et Baghuus	360-90 32-78	350 30	
								380

Hovednummeret henviser til brandtaxationsprotokollen, nemlig afdeling 7, hus nr. 14.

1.35. Brandtaxationsprotokollen

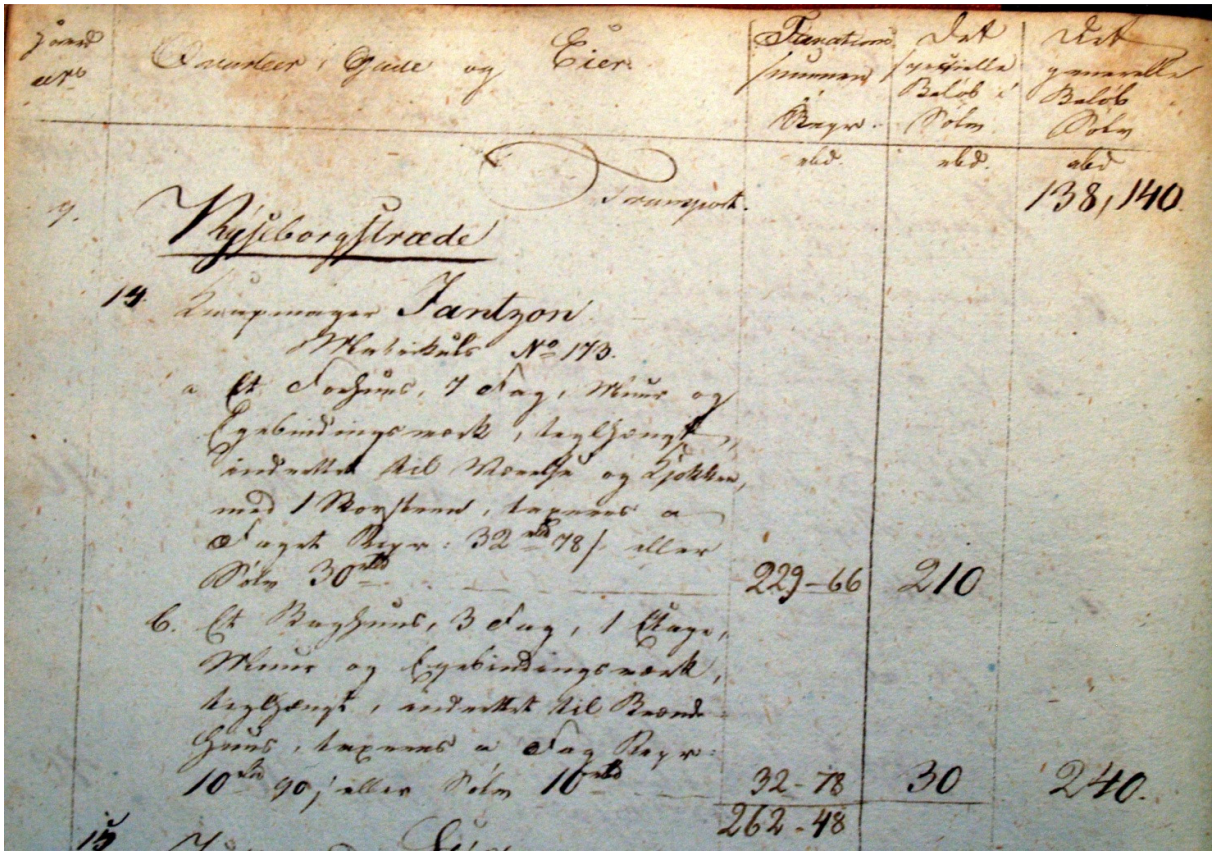

Hoved-nummer	Beskrivelse	I Sedler	I Sølv	Summa
7-14	Kyseborgstræde Knapmager Jantzen Matrikuls No. 173 1. Et Forhuus, 7 Fag, Muur og Egebindingsværk, teglhængt, indrettet til Værelse og Kjøkken, med 1 Skorsteen, taxeres á Fadet Repræsentativt: 32 Rd. 78 ß, eller Sølv 30 Rbd.	229-66	210	
	b. Et Baghuus, 3 Fag, 1 Etage, Muur og Egebindingsværk, teglhængt, indrettet til Brænde- Huus, taxeret á Fag Repr. 10 Rd. 90; eller Sølv 10 Rbd.	32-78	30	240
		262-48		

1.36. Realregisteret

Nu kan vi trygt hoppe til realregisteret:

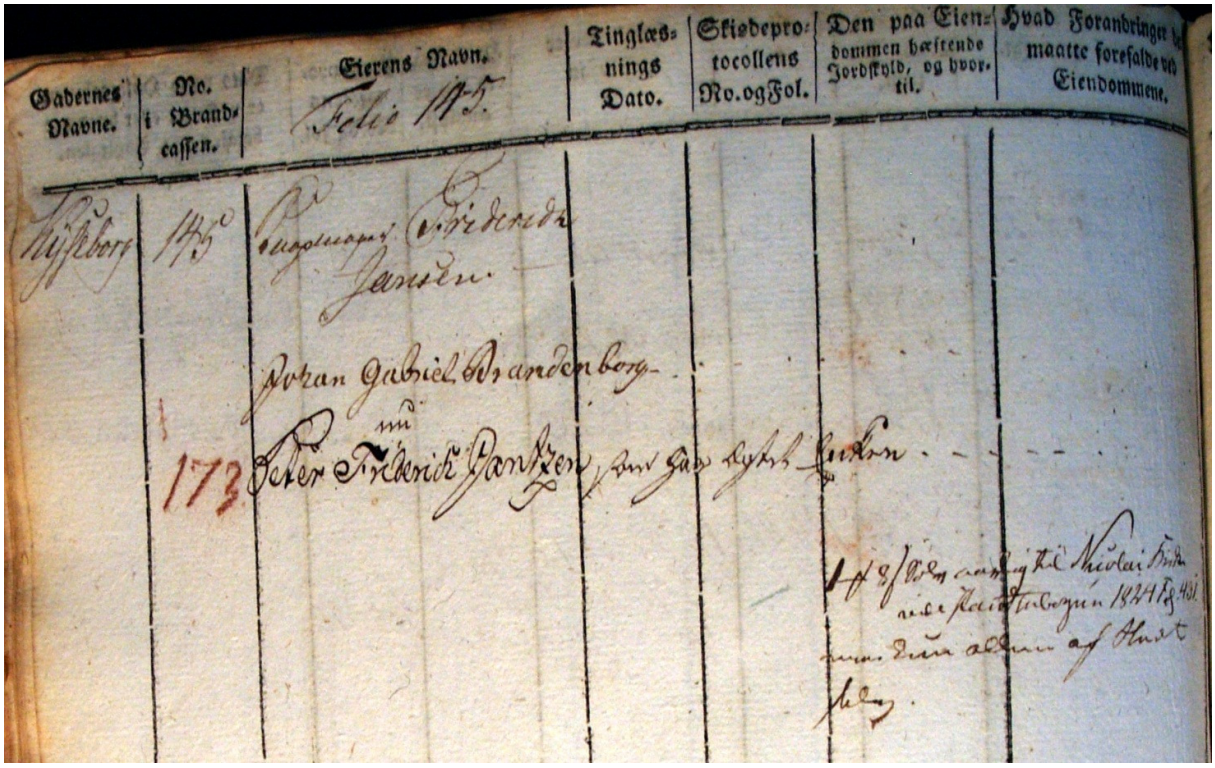

Gadernes Navne.	No. i Brandcassen.	Eierens Navn.	Tinglæsnings Dato.	Skødeprotocollens No. og Fol.	Den paa Eiendommen hæftende Jordskyld, og hvortil.	Hvad Forandringer maatte foresalde ved Eiendommene.
Nyeborg	175	Johan Frederik Jansen				
		Johan Gabriel Brandenborg				
	173	Peter Frederik Jantzen				

Dens Navn til hvem Eiendommen er pandtsat.	Obligationens Datum.	Capitalen.	Hvad der er pandtsat.	Hvad Dato den er tinglyst.	Pantepro-tocolens No. og Fol.	Dato naar Obligationen er udslettet eller hvad der betales paa Capitalen.
Jespen Friis	1760	150	Kjøgb. 1/2 Brønde	23 Juni 1760	Fol. 209	Afmeldt 18 Juni 1798
Niels Jørgensen	1798	700	Kjøgb. 1/2 Brønde	18 Juni 1798	Fol. 292	
Ditto	1807	100		18 Juni 1813	Fol. 310	

Og her anvendes både det gamle nummer (fra 1787 og 1801) og det nye nummer (fra 1834ff).

Der henvises til tinglysningsdatoer for dokumenterne. Nu er det let at finde dokumenterne i selve skøde- og pantebogen. Læg dog mærke til, at der ikke er angivet nogle skøder. Dette skyldes, at det eneste på ejendommen i perioden 1790-1830 tinglyste skøde var fra 1760. Da Johan G. J. Brandenborg døde i 1764 arvede hans enke huset, som så fulgte med hende til hendes næste mand, Peter Frederik Jantzen. Ved hans død i 1802, arvede hans søn, Christian Frederik Jantzen huset.

Men heldigvis findes skødet af 1760 indført lige før obligationen fra samme år.

1.37. Skøde- og pantebogen

Her er obligationen fra 1798:

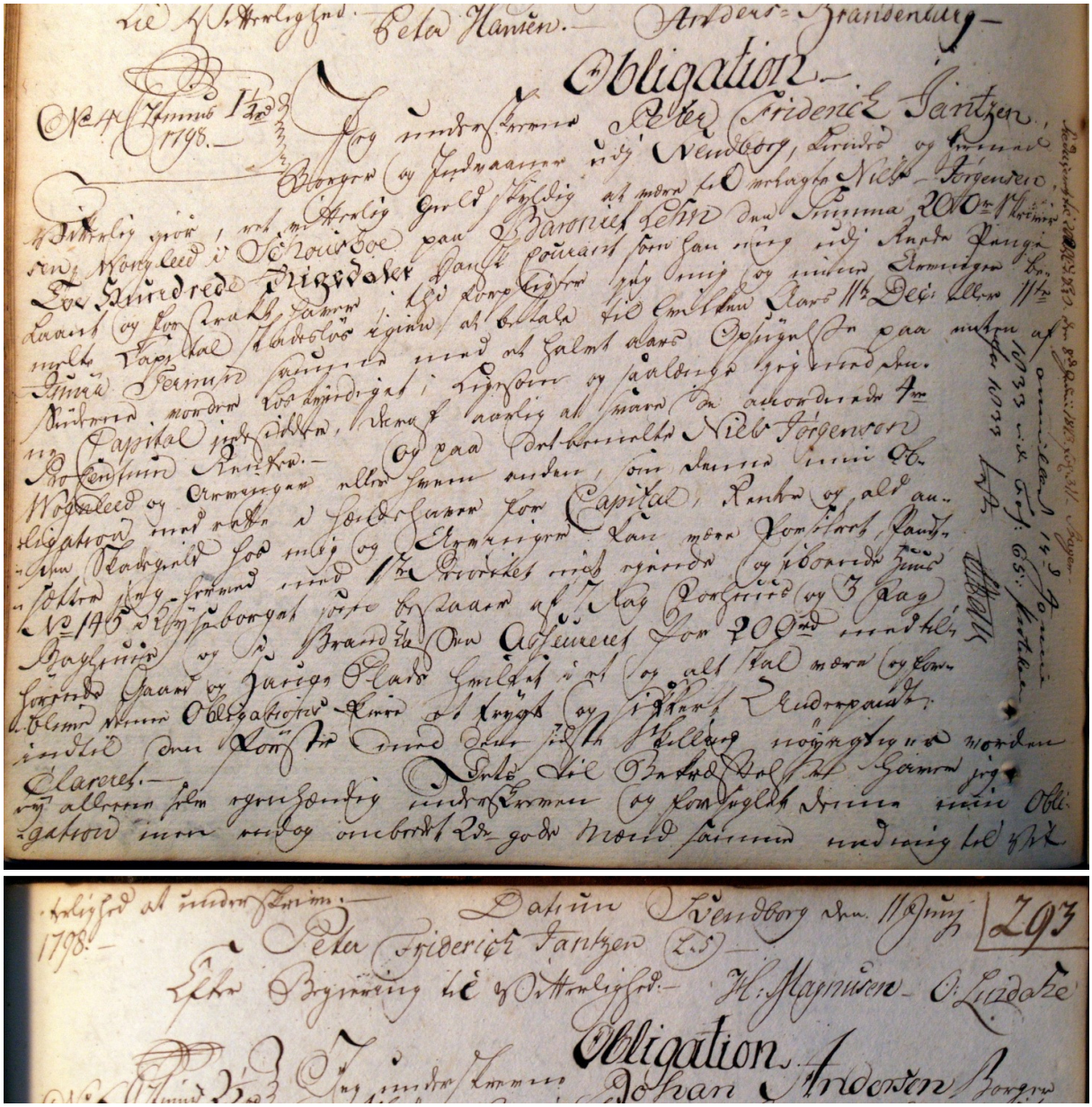

Transskription: No. 4 - C 7timus - 1½ Rd. Obligation
1798 Jeg underskrevne Peter Friderich Jantzen
Borger og Indevaaner udi Svendborg, kiendes og hermed
vitterlig giør, at vitterlogi geld skyldig at være til velagte Niels Jørgensen
Wongled i Schowsboe paa Baroniet Lehn den Summa 200 rd. Skriver
Toe Hundrede Rigsdaler Dansk Courant, som han mig udi Reede Penge
laant og forstrakt haver; thi forpligter ieg mig og mine Arvinger be-
melte Capital skadesløs igien at betale til hvilken Aars 11te. December eller 11te
Juni Termin samme med et halvt aars Opsigelse paa enten af
Siiderne vorder Løskyndiget; ligesom og saalænge ieg med den-
ne Capital indesidder, deraf aarlig at svare de anordnede 4re.
Pro Cento Renter. - Og paa det bemelte Niels Jørgensen
Wognleed og Arvinger eller hvem for Capital, Renter og ald an-
den Skadegield hos mig og Arvinger kan være forsikret, Pandt-
sætter ieg dermed med 1ste. Prioritet mit ejende og iboende Huus

No. 145 i Kyseborget, som bestaaer af 7 Fag Forhuus og 3 Fag Baghuus og i Brandkassen Assureret for 200 Rd. med tilhørende Gaard og Hauge Plads hvilket i et og alt skal være og forblive denne Obligations Eiere et trygt og sikkert Underpandt, indtil den første med den sidste Skilling nøyagtiges vorden Clareret. - Dets til Bekræftelse haver ieg
ey alleene selv egenhændig underskreven og forseglet denne min Obligation, men endog ombedet 2de. gode Mænd samme med mig til vitterlighed at underskrive. - Datum Svendborg den 11te Juni 1798.
sign. Peter Friderich Jantzen [L.S.]
Efter Begiering til Vitterlighed - H. Magnusen - O. Lindahl.

1.38. Det næste realregister

Og vi kan hoppe til realregisteret fra 1830-1890 (bind 1):

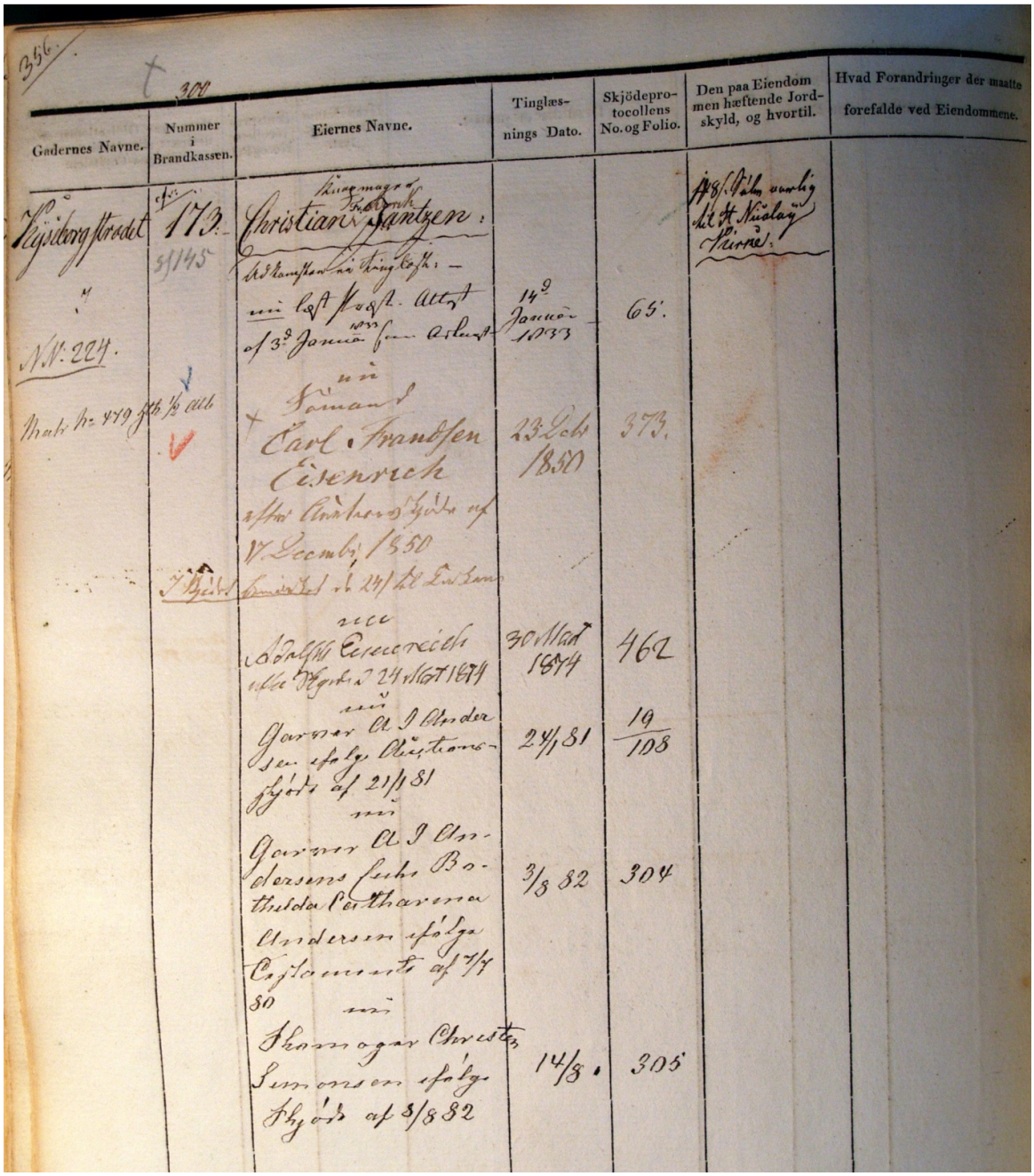

Gadernes Navne.	Nummer i Brandkassen.	Eiernes Navne.	Tinglæsnings Dato.	Skjødeprotocollens No. og Folio.	Den paa Eiendommen hæftende Jordskyld, og hvortil.	Hvad Forandringer der maatte forefalde ved Eiendommene.
Kyseborgstredet N.N. 224.	173. 5/145	Skrivemager og Frederik Christian Jantzen: ved Kaufbrev af tinglæst: — ved Lest Skifte Attest af 3d Januar 1833 ved Fæmand Carl Frantzen Eisenreich efter Ankers Skøde af 17 December 1850 ved Kongelig Eisenreichs Skøde af 24 Mai 1874 ved Gartner A. J. Andersen efter Christiansen Skøde af 21/1 81 ved Gartner A. J. Andersens Enke Bothilda Cathrine Andersen efter Testamente af 7/7 80 ved Skrivemager Christen Simonsen efter Skøde af 5/8 82	14d Januar 1833 / 23 Oct 1850 / 30 Mai 1874 / 24/1 81 / 3/8 82 / 14/8.	65. / 373. / 462 / 19/108 / 304 / 305	1 Rd. Sølv aarlig til et Nudlag Præstø.	

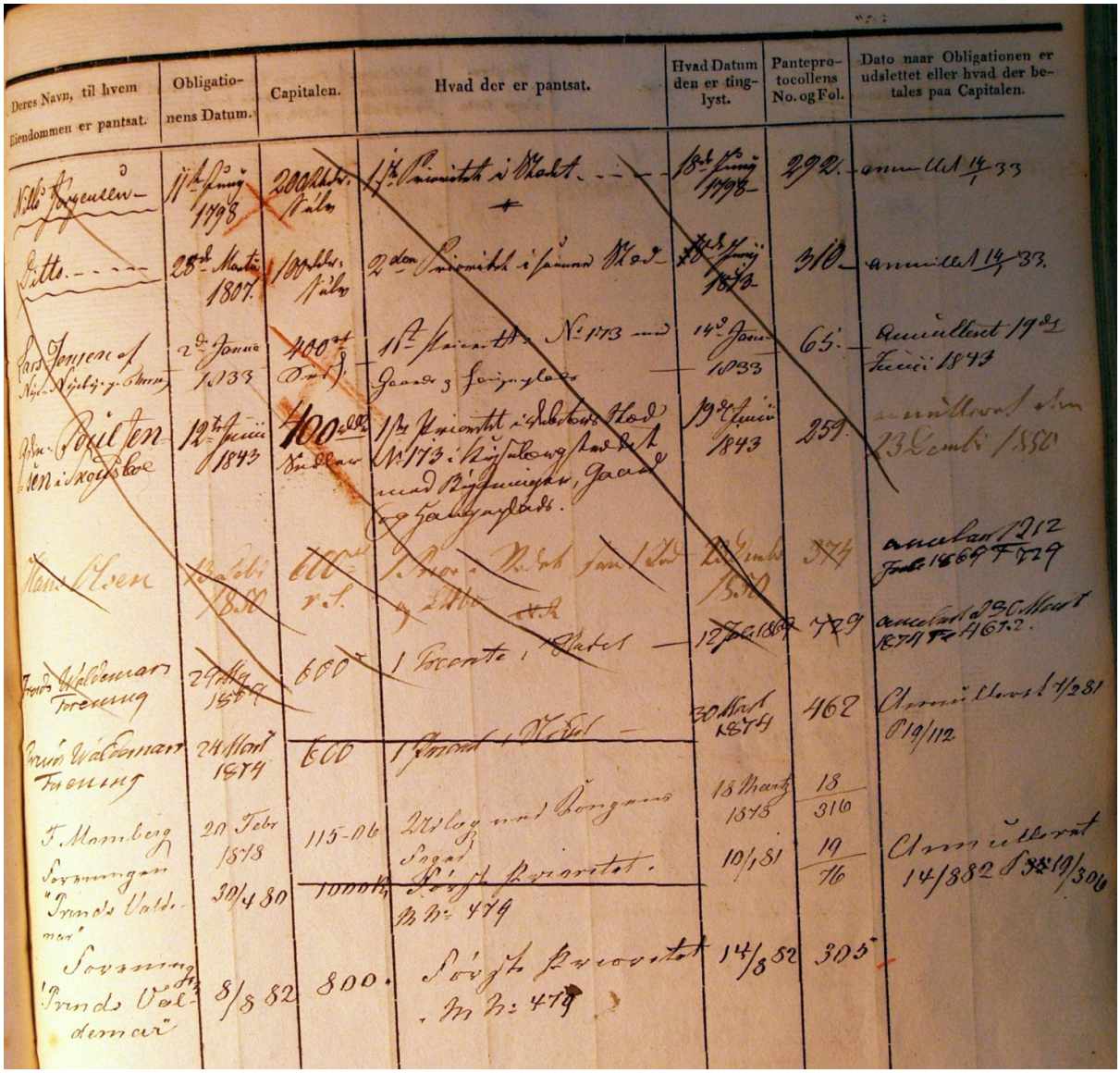

Deres Navn, til hvem Eiendommen er pantsat.	Obligationens Datum.	Capitalen.	Hvad der er pantsat.	Hvad Datum den er tinglyst.	Panteprotocollens No. og Fol.	Dato naar Obligationen er udslettet eller hvad der betales paa Capitalen.
Niels Jørgensen	11te Juni 1798	200 Rbdl. Sølv	1te Prioritet i Huset	18de Juni 1798	292	annulleret 14/1 33
Lette	28de Marts 1807	1000 Rbdl. Sølv	2den Prioritet i samme Hus	28de Juni 1842	310	annulleret 14/1 33
Lars Jensen af Nye Sidsig Sogn	2den Januar 1833	400 Rbdl.	1ste Prioritet No. 173 med Gaarde og Jordlaade	14de Januar 1833	65	annulleret 19de Juni 1843
Abr. Poulsen i Skjelskjøbe	12te Juni 1843	400 Rbdl. Sølv	1ste Prioritet i det samme Hus No. 173. Kjøkkenog Sadelkammer med Bygninger, Gaarde og Haveplads.	13de Juni 1843	259	annulleret den 23de Januar 1850
Hans Olsen	12te Febr 1850	400 r.s.	1ste Prioritet i det samme Hus	15de Februar 1850	374	annulleret 1/2 1869 F 729
			1 Procente i Huset	12te Juni 1869	729	annulleret 28de Februar 1874 F 467.2.
Frøs Waldemars Forening	24de Marts 1874	600	1 Procent i Huset	30te Marts 1874	462	Annulleret 1/281 P 19/112
Frøs Waldemars Forening	24 Marts 1874	600	1 Procent i Huset			
F. Momberg	20 Febr 1878	115-06	2den og 3dje Sogns Høyeste Prioritet.	18 Marts 1878	18/316	
Forningen "Frøs Valdemar"	30/4 80	1000 Rbdl.	M. N. 479	10/1 81	19/76	Annulleret 14/3 82 & 19/306
Forening "Frøs Valdemar"	8/8 82	800.	Høyeste Prioritet M. N. 479	14/8 82	305	

Huset, der ligger op til Sct. Nicolai Kirke, findes endnu.

Og det er i realregisteret 1830-1890 opgivet, at huset fik Mnr. 479; det nummer har det endnu. På ***www.kms.dk*** kan vi under matrikelkort findes flg. kort:

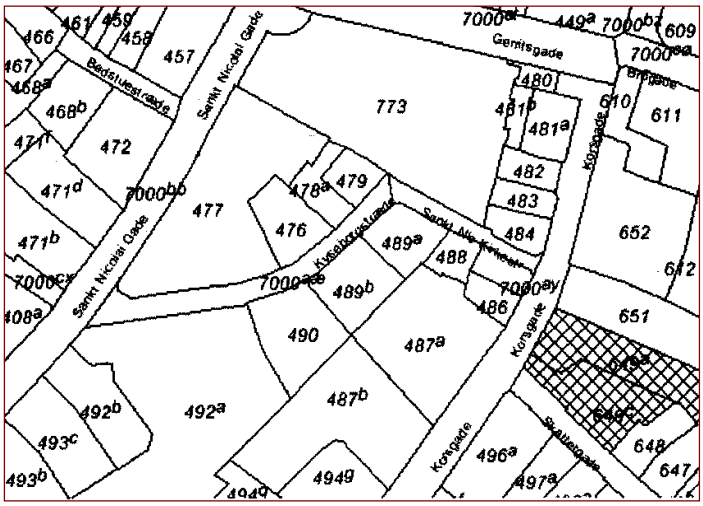

11. Matrikelkortene på Internettet

www.kms.dk

I november 2008 blev alle Kort- og Matrikel-Styrelsens (KMS) matrikelkort blevet tilgængelige på Internettet. NB. Der er ingen kort fra det gamle *Sønderjyllands Amt*, eftersom KMS ikke førte matriklen over dette område.

1.1. Staden Københavns Matrikelkort

Ligeledes findes der ingen kort for *Københavns* og *Frederiksberg Kommuner*, da disse selv fører deres matrikel. Københavns kommunes ældre matrikelkort kan ses på: **www.bibliotek.kk.dk vælg => *Rådhusbiblioteket => Digital litteratur om Kbh => Historiske kort*.**

Her findes både Sterns kort fra ca. 1840 og Gjeddes kort fra 1757.

I øvrigt har KMS også mange andre kort, f.eks. de minorerede sognekort fra omkring 1850. Hvert kort viser alle ejerlav i ét sogn i måleforhold 1:20.000. Desuden har man søkort, topografiske kort, bl.a. målebords-bladene, og en del gamle udskiftningskort.

1.39. Hvad er et matrikelnummer?

Matrikelnummeret er ejendommens eller parcellens nummer på Statens skatteliste over hartkornsskatterne, dvs. skat af det beregnede udbytte af landbrugsjorden.

Hele landet er delt i ejerlav, og en ejendom identificeredes i gamle dage på denne måde:

Matrikelnummer, ejerlav, sogn, herred, amt, nu dog

Matrikelnummer, ejerlav, kommune.

Et matrikelkort er et kort over matriklerne i ejerlavet. Der kan ofte være flere planer, som tilsammen viser hele ejerlavet.

Indenfor hvert ejerlav nummereres matriklerne, ejendommene, fortløbende, så der kan findes mange Mnr. 1 i samme sogn.

1.40. Hvornår blev der matrikuleret?

- I København 1756 (omnummereret 1806),
- i købstæderne mellem 1863 og 1925,
- på landet mellem 1803 og 1824.

Find ejerlavene i sognet eller købstaden

På KMS's hjemmeside findes en ejerlavsfortegnelse, så du nemt ved at søge på sognet kan undersøge, hvor mange ejerlav, der findes i et sogn, og hvad de hedder. Den ligger her:

http://www.kms.dk/NR/rdonlyres/5CECAC16-AD28-4935-B701-6E233AFB14BA/0/Ejerlavsbetegnelse.xls – ejerlavsfortegnelse pr. 11.04.2008.

http://www.kms.dk/NR/rdonlyres/E62A4A8A-8079-44A1-B769-4CB0A52A16AE/0/Ejerlavsfortegnelsemedretskredse.xls – ejerlavsfortegnelse med oplysning om retskreds.

Du kan også gå ind på **www.dannebrog.biz/links.htm** og finde disse links.

Ejerlavsfortegnelserne ligger som Exel-regneark og kan gemmes på din computer (Filer => Gem som).

Brug ***Ctrl. + b*** eller ***Ctrl. + f*** til at søge efter sognets navn med.

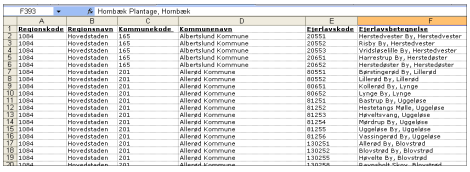

F393 Hombæk Plantage, Hombæk

	A	B	C	D	E	F
1	Regionskode	Regionsnavn	Kommunekode	Kommunenavn	Ejerlavskode	Ejerlavsbetegnelse
2	1084	Hovedstaden	165	Albertslund Kommune	20551	Herstedvester By, Herstedvester
3	1084	Hovedstaden	165	Albertslund Kommune	20552	Ridby By, Herstedvester
4	1084	Hovedstaden	165	Albertslund Kommune	20553	Vridslæsmille By, Herstedvester
5	1084	Hovedstaden	165	Albertslund Kommune	20651	Hersestrup By, Herstedøster
6	1084	Hovedstaden	165	Albertslund Kommune	20652	Herstedøster By, Herstedøster
7	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	80551	Bærstingerød By, Lillerød
8	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	80552	Lillerød By, Lillerød
9	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	80651	Kollerød By, Lynge
10	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	80652	Lynge By, Lynge
11	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	81251	Bastrup By, Uggeløse
12	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	81252	Hestetangs Mølle, Uggeløse
13	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	81253	Høvelhavnø, Uggeløse
14	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	81254	Mørdrup By, Uggeløse
15	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	81255	Uggeløse By, Uggeløse
16	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	81256	Væsingerød By, Uggeløse
17	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	130251	Allerød By, Blovstrød
18	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	130252	Blovstrød By, Blovstrød
19	1084	Hovedstaden	201	Allerød Kommune	130253	Høvelte By, Blovstrød

Under ***Ejerlavsfortegnelse*** finder du først ejerlavets navn, dernæst sognets.

1.41. Hvilke matrikelkort findes på nettet?

På KMS' egen hjemmeside finder du det nu gældende matrikelkort. Vælg Se på kort => Matrikelkort. Søg ved hjælp af adresse eller kommune og ejerlav.

På ***www.kms.dk*** findes alle de historiske matrikelkort, som fandtes på papir. De af KMS' ældre kort, som ikke er ejerlavskort er ikke scannet, spørg KMS' arkiv, hvilke kort, de har fra et givent område og se dem på KMS' arkiv.

1.42. Start på forsiden

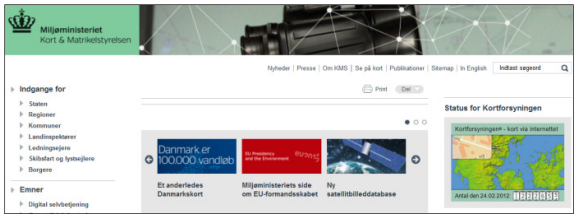

Den del, vi skal bruge, findes ovre til venstre under Emner. Klik på ***Matrikel og Ejendoms-dannelse***.

Klik derefter i midterspalten på ***Se Matrikelkort i Find et Sted***, så får du dette billede frem:

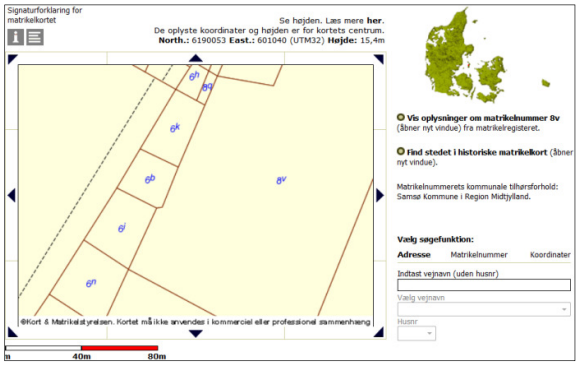

Nu kan du indtaste oplysninger om ***adresse***, ***matrikelnummer*** eller ***koordinater*** og derefter klikke på ***Find stedet i historiske matrikelkort***.

1.43. Find et matrikelkort

Jeg ved, at der i Lunde sogn, Sunds Herred, Svendborg Amt kun var ét ejerlav, nemlig Lunde.

I søgefeltet skal jeg skrive et vejnavn. Man kan altid finde et sådant i sognet ved at finde frem til adressen for sognets kirke på ***www.sogn.dk***, brug så find sogn.

Tilbage til KMS' forside

Du skal nu sætte markering ud for ***Matrikelkort***. Det er lidt ulogisk, fordi man naturligt tror, at man skal finde et historisk kort.

Klik ***Søg***, så får du:

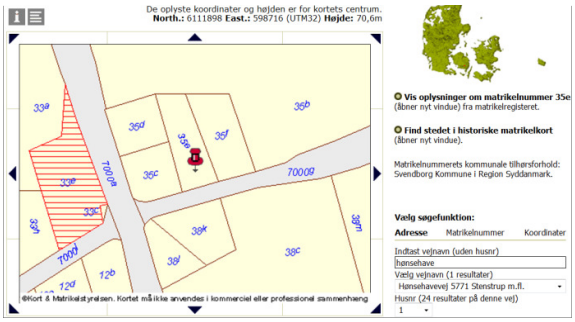

Du får til højre en liste over veje af det navn, du har søgt på fra forsiden. Vælg den rigtige vej på listen. Klik derefter på ***Find stedet i historiske matrikelkort.***

Du kan også gå frem efter kommune, ejerlav

og matrikelnummer, hvis du har disse oplysninger. Det er det midterste faneblad på denne side.

Den nye side ser sådan ud:

Til venstre har du oversigten over matrikelkortene fra ejerlavet. Klik evt. på krydset ud for kort efter 1920 for at udvide listen.

Til højre har du et lille kort over ejerlavet. Du kan navigere lidt rundt på kortet og få oplysninger om et naboejerlav ved at klikke et andet sted på kortet, så centreres det sted, du klikkede på og oplysningerne for det valgte sted vises.

Du kan også vælge fanen ***Sognekort***, så får du til højre et minikort over sognet og de omliggende sogne, samt oversigt over de ***minoerede kort***, nemlig sognekortene.

Tilbage til fanebladet ***Matrikelkort***.

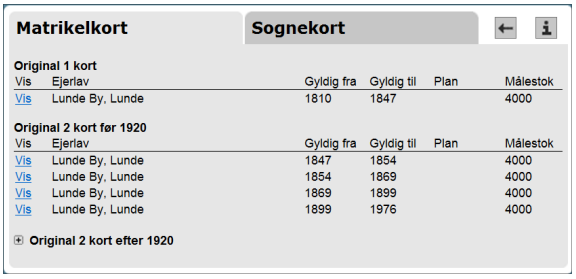

På landet blev alle ejerlavskort oprindelig tegnet i målestoksforhold 1:4.000, dvs. 1 cm på kortet svarer til 40 m. i virkeligheden.

For købstæderne blev kortene tegnet i målestoksforhold 1:800, dvs. at 1 cm på kortet svarer til 8 m. i virkeligheden.

Til venstre findes en oversigt over de scannede matrikelkort.

I browservinduets liste over matrikelkort fra Lunde by, Lunde sogn, vælger jeg nu et af kortene. Jeg vælger original 1 kortet. Det er det oprindelige kort, som blev tegnet, da man opmålte og fandt boniteten på jorden for at kunne udregne hartkornet – kortet er fra 1810.

Original 1 kortene er tegnet mellem 1803 og 1824.

Jeg vælger kortet 1810 til 1847. Klik ***Vis*** for at se kortet. Det åbnes nu i et nyt vindue, det ser sådan ud:

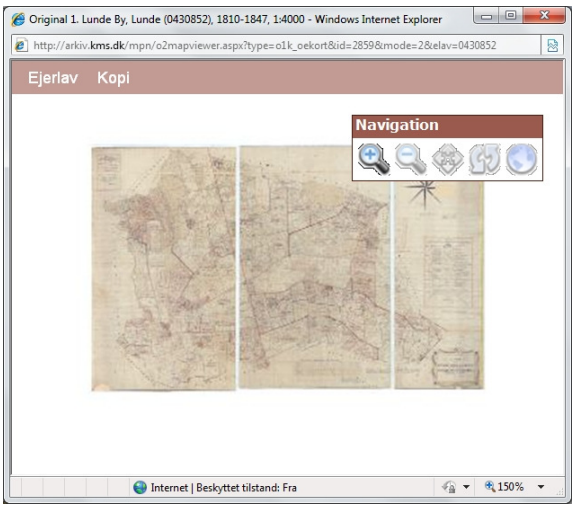

Vinduet er ret lille, men du kan klikke på kassen tilpas til skærm for at forstørre det.

Du kan bruge kassen ***Navigation*** til at navigere med.

Klik på et af ikonerne, så kan du nemlig hhv.:

- ***Forstør udsnit*** (efterhånden vises så alle matriklerne automatisk),
- ***Formindsk udsnit***,
- ***Pan***, dvs. bevæg dig rundt, og
- ***Zoom ud og vis hele ejerlavet***.

1.44. Selve matrikelkortet

Du finder ***Navigation***, den ekstra knap med de to pile er ***Roter rundt***, som giver mulighed for at rotere kortet. Kortet her er fint Nord-Syd vendt, men ofte svinger retningen fra kort til kort fra samme ejerlav.

Original 1 kortet har den fordel, at der meget ofte vises to sæt navne på det. Det er ejer eller fæster fra kortets tilblivelsestidspunkt – og fra 1842-1844, hvor matriklen blev offentliggjort og ejernavnene rettet.

Du kan maksimere vinduet med kortet og derefter zoome ind på kortet. Hver gang, du giver kortet en ordre, skal du VENTE med næste ordre, til sitet er helt færdig med at optimere visningen af kortet.

Ovenfor har jeg zoomet ind på Langkilde, og jeg zommer lige ind igen, så du kan se ejernes navne:

Området hedder *Landkildes Gamle Løkker*, og gårdbygningens navn står med rødt, dens

navn er *Langkilde Gaarden*. *Mnr. 38* er det oprindelige Mnr., men der er udstykket tre parceller der fra, så den har senere fået et sort *a* tilføjet. Disse fraskilte parceller hedder *38b*, *38c* og *38d* og de findes én øst og to vest i det gamle Mnr 38.

Ejerens navn fra 1810 står med rødt, han var *Hans Hansen Langkilde*.

I 1840'erne hed ejeren *Hendrik Hansen Langkilde*. Det var selvfølgelig Hans' søn Hendrik.

Du kan se gårdbygningernes placering og form, men tit skal man ikke lægge for meget i det, bortset fra når man finder dem på et oprindeligt udskiftningskort eller på et original 1 kort, der ikke er tegnet med udgangspunkt i et ældre kort.

Der er en masse små streger på Mnr. 38a, de viser hver målelods størrelse, idet man ved opmålingen delte hver mark i mange små lodder, hver min sin bonitet. Kortet målte man så på, når man var kommet hjem til kontoret, og så kunne man udregne først det boniterede areal, dernæst udregne hartkornet.

I kanten af kortet findes en slags lineal, som landmålerne brugte til at udregne kortets krympning, så der kunne tages højde for den ved udregning af hartkornet. Denne skete nemlig ud fra kortet, og ikke ud fra tallene fra opmålingerne.

Du kan manøvrere på kortet ved hjælp af kassen ***Naviger*** og ved hjælp af menulinjen øverst. Hvis du klikker på ***Oversigtkort*** får du et lille kort frem, som viser dig, hvor det aktuelle udsnit findes på matrikelkortet.

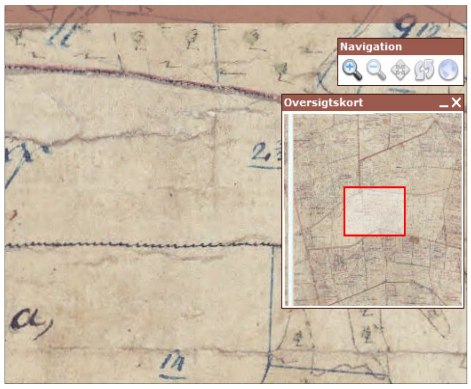

1.45. Hvis du er længe om det

Det er så spænde at se på matrikelkort, at det let tager rigtigt lang tid.

Hvis sitet ikke kan vise listen over kort fra et udvalgt ejerlav, kan det være, siden har været inaktiv for længe, og så lukker du bare browseren og starter forfra.

1.46. Gem en kopi af kortet

Nu vil jeg jo gerne have en kopi af kortet, så jeg kan sætte det ind i min beretning om slægten Langkilde, Hans Hansen Langkilde er nemlig min tip-4-oldefars fætter, og min min tip-5-oldefar var født på Langkilde i 1706.

Vælg menupunktet ***Kopi***.

Du får to valgmuligheder:

PDF og ***JPG***. JPG giver ikke ret god opløsning, så jeg vælger altid PDF.

Kassen ***Udskriv til PDF*** ser du nu i vinduet.

Du skal vælge ***Layout*** – nemlig PDF'ens størrelse og retning. A3 giver tit den bedste opløsning på billedet.

Dernæst skal du vælge ***Målforhold***. De målforhold, der er markeret med * kan du ikke vælge med den grad af zoom, du har på skærmen nu. Du kan lukke kassen og zoome ind eller ud og så åbne kassen igen, hvis du ønsker det.

Så kan du skrive tekst til PDF'ens ***Overskrift*** og ***Noter***, og PDF'en vil desuden automatisk oplyse om ejerlav, kortets nr. etc.

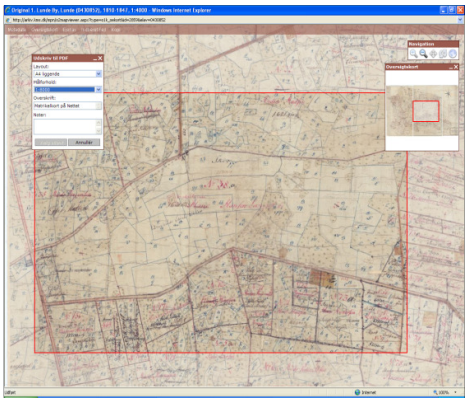

Her har jeg markeret et udsnit, det vises som den røde kasse. Klik på udsnittet med musen, så spørger programmet, om du vil generere en PDF.

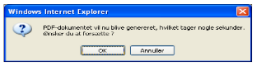

Klik ***OK***, det varer lidt, så spørger programmet, om du vil åbne eller gemme PDf'en. Klik ***Åbn***.

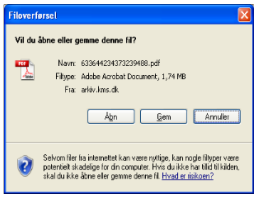

Nu vises kortet i ***Adobe Reader*** (hvis du ikke allerede har programmet, kan du downloade det gratis fra internettet fra **www.adobe.com => Get Adobe Reader**).

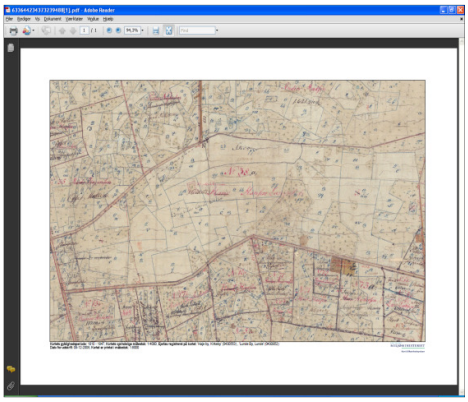

Nu kan du selvfølgelig printe PDF'en, som den er. Pas på – jeg kan kun printe et udsnit, hvis jeg har valgt en PDF i A3-strørrelse….

Du kan gemme denne PDF på din computers harddisk ved at vælge ***Filer => Gem en kopi***.

Men du kan også gemme billedet som en billedfil. Det gør du ved at tage et venstreklik på billedet, dernæst et højreklik på billedet. Tag derefter et venstreklik på den lille kasse ***Kopier billede***.

Åbn et godt billedbehandlingsprogram, f.eks. ***Irfanview*** (som du kan hente fra **www.irfanview.com**). Vælg ***Sæt ind***:

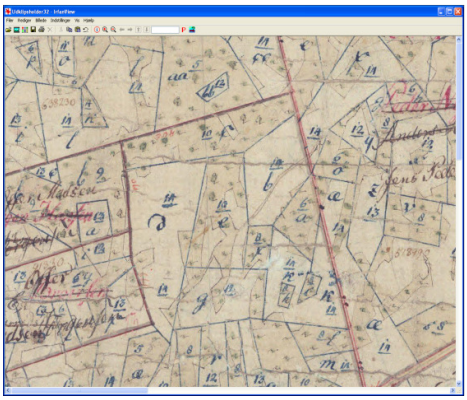

Rediger evt. billedet, og gem så billedet med klik på ***Filer => Gem som***, som åbner boksen ***Gem som***.

Jeg har lavet en mappe ***Matrikelkort på Internettet***, som jeg har lagt i mappen ***Billeder***.

Så ved jeg, hvor kortene og billederne er.

1.47. Snagit

Hvis man vil markere et udsnit på en skærm og så gemme det som en billedfil eller kopiere det som billede eller tekst over i et andet program, kan du med fordel download det lille betalingsprogram, som hedder ***Snagit***.

Det hentes fra sitet ***www.snagit.com***.

Du skal være opmærksom på, at de definerede billeder vil være i samme opløsning som skærmen. Dvs. at et bedre billede, som du kan gemme i original finhed ved et højreklik på billedet, vil du med ***Snagit*** kun få det i max. 96 dpi.

Men programmet er snedigt, hvis du engang skulle kigge på PDF'er eller scanninger fra f.eks. aviser, og et hurtigt udsnit kan du jo også få fra matrikelkortene.